

ДИРЕКЦИЈА ЗА ТЕХНОЛОШКИ ИНДУСТРИСКИ РАЗВОЈНИ ЗОНИ

**МРЕЖНИ ПРАВИЛА ЗА ДИСТРИБУЦИЈА
НА ПРИРОДЕН ГАС**

Скопје Април 2023 година

Врз основа на член 132, став (1) од Законот за енергетика („Службен весник на РМ” бр.96/18 и „Службен весник на РСМ” бр.96/19 и бр.236/22) и член 18 точка 8 од Статутот на Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони, Управниот одбор на Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони на својата сто триесет и четврта редовна седница одржана на ден 04.04.2023 година со Одлука бр.02-651/4 од 04.04.2023 година донесе:

МРЕЖНИ ПРАВИЛА ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ПРИРОДЕН ГАС

Предмет на уредување

Член 1

- (1) Со овие Мрежни правила за дистрибуција на природен гас (во понатамошниот текст: Мрежни правила) се уредуваат:
- 1) техничките услови за приклучување на потрошувачите на природен гас на системот за дистрибуција на природен гас,
  - 2) методологијата за определување на надоместокот за приклучување на системот за дистрибуција на природен гас,
  - 3) условите и начинот за пристап на трети страни на системот,
  - 4) техничките и другите услови за доверливо и безбедно функционирање на системот за дистрибуција на природен гас и за обезбедување на квалитетни услуги на корисниците на системот,
  - 5) мерките, активностите и постапките во случај на испади и кризни состојби,
  - 6) начинот и постапката за надзор и тестирање на дистрибутивната мрежа,
  - 7) начинот и постапката за регулирање на протокот и притисокот на природниот гас преку дистрибутивната мрежа,
  - 8) начинот и постапката за усогласување на активностите во системот за дистрибуција на природен гас со активностите во системот за пренос на природен гас,
  - 9) функционалните барања и класата на точност на мерните уреди како и начинот на мерење на природниот гас,
  - 10) планирањето на одржувањето и развојот на системот за дистрибуција на природен гас,
  - 11) начинот на усогласување со корисниците на системот за дистрибуција на природен гас во случаи на планирани прекини,
  - 12) содржината на плановите за развој на системот за дистрибуција на природен гас, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на плановите за развој,
  - 13) квалитетот на услугата за испорака на природен гас,
  - 14) прогнозата на потребите од природен гас врз основа на податоците добиени од снабдувачите и развојните планови на потрошувачите,
  - 15) начинот и постапката за доставување на информации на корисниците на системот и
  - 16) начинот на соработка со операторот на системот за пренос и останатите оператори на системи за дистрибуција на природен гас.

Основни начела

Член 2

(1) Овие Мрежни правила се темелат на следните начела:

1. сигурност, безбедност, континуираност и квалитет на испораката на природен гас,
2. заштита на јавниот интерес и правата на корисниците на дистрибутивниот систем,
3. ефикасност и економичност во работа на ОДС,
4. објективност, недискриминаторност и транспарентност во вршењето на дејноста управување со системот за дистрибуција на природен гас.

Дефиниции, термини и користени кратенки

Член 3

1. Дефинициите и термините за одделни изрази, содржани во Законот за енергетика, соодветно се применуваат и во овие Мрежни правила.
2. Одделни изрази употребени во овие Мрежни правила го имаат следново значење:
  - „**Природен гас**” е гасна смеша од јаглеводороди, главно метан, но општо вклучувајќи и етан, пропан и високи јаглеводороди во многу помали вредности и некои несогорливи гасови, како азот и јаглерод диоксид;
  - „**гасовод**” е цевковод за транспорт на природен гас;
  - „**пренос на природен гас**” е транспорт на природен гас низ преносна мрежа за природен гас заради испорака на природниот гас на купувачите, не вклучувајќи снабдување со природен гас;
  - „**дистрибуција на природен гас**” е транспорт на природен гас низ дистрибутивен систем и управување со системот за дистрибуција на природен гас на определено подрачје заради испорака на природен гас на купувачите, не вклучувајќи снабдување со природен гас;
  - „**приклучок на преносен или дистрибутивен систем**” е функционална врска на цевководи, опрема и уреди со која објектите и инсталациите на корисникот се поврзуваат на дистрибутивниот систем;
  - „**номинален притисок**” е притисок на кој апаратите работат под номинални услови¹ кога тие се обезбедени со соодветниот референтен гас;
  - „**влезно место**” е точка на дистрибутивниот систем каде што врз основа на договор за пристап и пренос, операторот за пренос од системот за пренос го испорачува, а енергетскиот оператор го превзема во системот за дистрибуција природниот гас, согласно договорените услови;
  - „**главна мерно-регулациона станица**” претставува место каде што се врши регулација на притисокот на природниот гас и мери количината на природниот гас на влез во системот за дистрибуција;
  - „**излезно место**” е точка на физичко спојување и сопственичко разграничување помеѓу системот за дистрибуција и гасоводните инсталации на корисникот на системот за дистрибуција определена со договорот за приклучување.

---

¹ номинални услови се условите во кои апаратите се оптимизирани да дадат најдобри перформанси.

- „мерно-регулациона станица” претставува место каде што се врши регулација на притисокот на природниот гас и мери количината на природниот гас на излез од системот за дистрибуција.
- „корисник на системот за дистрибуција” е потрошувач на природен гас приклучен на системот за дистрибуција кој што се снабдува со природен гас преку системот за дистрибуција, како и снабдувач со природен гас на потрошувачи приклучени на системот за дистрибуција.
- „мрежни правила за пренос” се технички правила и услови за пренос на природен гас, планирање, оперативно водење, пристап и приклучување на системот за пренос, на кој што е приклучен системот за дистрибуција како корисник на системот за пренос.
- „станица за одоризација” е станица на гасоводот опремена со потребна арматура и уреди што служи за додавање на средства со непријатен мирис-одоранти на природниот гас кој е без мирис, боја и вкус. Може да се постави во склоп на главната мерна регулациона станица или издвоено.
- „пазарна цена”- е најверојатната цена, за одреден датум/година, во готовина или еквивалентни на готовина, утврдени врз основа на доставени фактури и ситуации, постигната под најповолни или пак други точно определени услови во пропишана постапка за набавка на стоки, услуги и работи и истата е искажана без ДДВ;
- „цена на чинење” е цена утврдена од страна на операторот на системот кога структурните елементи на надоместокот за приклучок ги обезбедува од своја страна.
- „цена на работен час” е цена утврдена према нормиран степен и вид на квалификации на лицата кои вршат работи на основа на бруто заработувачка со придонеси уплатени од страна на работодавачот, одредена согласно официјалните податоци за просечна бруто плата по области од Заводот за статистика, поделен со бројот на работни часови за тој месец.

3. Одделни кратенки употребени во овие Мрежни правила го имаат следново значење:

ОДС	Оператор на дистрибутивен систем за природен гас
ГМРС	Главна мерно-регулациона станица
МРС	Мерно-регулациона станица
ОСП	Оператор на систем за пренос на природен гас
РКЕ	Регулаторна комисија за енергетика на Република Северна Македонија

Член 4

(1) Системот за дистрибуција на природен гас (во натамошниот текст: дистрибутивен систем) е лоциран во рамките на границите Технолошко индустриските развојни зони „Скопје 1” и „Скопје 2” а се протега од приклучокот на главната (влезната) мерно-регулационата станица (ГМРС – Бунарџик), каде што се врши превземање на природниот гас од системот за пренос на природен гас, до излезните мерно-регулациони станици, каде што се врши испорака на природниот гас на потрошувачите приклучени на дистрибутивниот систем.

- (2) Во состав на дистрибутивниот систем влегуваат излезните мерно-регулациони станици, цевководите, арматурата, системот за катодна заштита, системот за надзор, прибирање на податоци и управување и останата опрема, како и градежни објекти во функција на безбедно и сигурно работење на дистрибутивниот систем и испорака на природниот гас на потрошувачите со договорениот квалитет.

Оператор на дистрибутивниот систем за природен гас

Член 5

- (1) ОДС треба да обезбеди:
- 1) сигурно и доверливо функционирање на дистрибутивниот систем во согласност со Законот за енергетика, овие Мрежни правила и други прописи;
  - 2) управување со дистрибутивниот систем во ТИРЗ „Скопје“ на недискриминаторна и транспарентна основа;
  - 3) сигурна, безбедна и квалитетна дистрибуција и испорака на природен гас преку дистрибутивниот систем преку којшто управува, на недискриминаторна и транспарентна основа;
  - 4) приклучување на корисник на дистрибутивната мрежа, како и пристап на трети страни за користење на дистрибутивниот систем, во согласност со Законот за енергетика и овие Мрежни правила, а врз основа на објективни, транспарентни и недискриминаторни начела,
  - 5) развој, обновување и одржување на дистрибутивниот систем, во согласност со важечките прописи со кои се утврдени техничките правила и долгорочна способност на системот за да се задоволат разумните барања за дистрибуција на природен гас,
  - 6) донесување на план за одржување на мрежата во согласност со овие Мрежни правила,
  - 7) усогласување на манипулациите во дистрибутивниот систем со ОПС;
  - 8) природен гас за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа и системските услуги по пазарни услови на транспарентен, недискриминаторен и конкурентен начин, според правилата за пазар на природен гас,
  - 9) мерење на природниот гас што се превзема од системот за пренос на природен гас и мерење на природниот гас што се испорачува на потрошувачите приклучени на дистрибутивниот систем, како и доставување на податоците од мерењата до снабдувачите или трговците, како и до ОПС;
  - 10) пристап на корисниците до мерните уреди што се во сопственост на ОДС, во согласност со Законот за енергетика и овие Мрежни правила,
  - 11) изготвување на извештаи за финансискиот и физичкиот обем на планираните и реализирани услуги и нивно доставување до РКЕ, на начин, услови и во рокови определени со лиценцата,
  - 12) водење на диспечерска книга, записи за доверливост на системите за комуникација, податоци од системот за надзор и управување, мерни податоци и нивно чување најмалку десет години,
  - 13) доверливост на комерцијалните и деловните податоци за корисниците на дистрибутивниот систем и
  - 14) да врши останати активности кои произлегуваат од Законот за енергетика, од овие Мрежни правила и од други прописи.

Корисник на дистрибутивниот систем

Член 6

(1) Корисникот на дистрибутивниот систем треба:

- 1) да ги користи и/или управува своите енергетски објекти, уреди или инсталации во согласност со Законот за енергетика, другите прописи и овие Мрежни правила
- 2) со користењето на своите енергетски објекти, уреди или инсталации да не го загрозува животот и здравјето на луѓето и имотот,
- 3) да ги отстрани во определениот рок недостатоците на неговите енергетски објекти, уреди или инсталации што го утврдил ОДС или Државниот инспекторат за техничка инспекција,
- 4) без согласност на ОДС да не врши приклучување на својот објект, уред или инсталација, односно преку своите објекти, уреди или инсталации да не овозможува приклучување на друг корисник на дистрибутивниот систем;
- 5) природниот гас да не го користи без мерни уреди, или со мерни уреди што не се вградени од ОДС со цел да се овозможи правилно евидентирање на потрошениот природен гас,
- 6) да не врши манипулација со мерните уреди,
- 7) да не ја попречува испораката на природен гас на други корисници,
- 8) да го плати испорачаниот природен гас на снабдувачот, во пропишан или договорен рок;
- 9) да доставува годишни извештаи до ОДС за опремата, постројките, плановите за одржување и за планираната расположливост, во согласност со овие Мрежни правила и
- 10) да ја координира својата заштита од дефекти во постројките во кои користи природен гас со заштитата од дефекти во дистрибутивниот систем.

Исклучување на корисник на дистрибутивниот систем

Член 7

(1) ОДС има право да го исклучи корисникот на дистрибутивниот систем во случај ако:

- 1) Неовластено презема природен гас;
- 2) Корисникот не дозволува пристап на имотот кој е во негова сопственост или во негово владение заради спречување ОДС да врши мерење, отчитување, контрола, баждарење, замена, вградување, дислокација на мерни уреди и на опрема, или да утврдат дали се врши кражба на природен гас преку приклучокот;
- 3) Постоечкиот корисник одбие да склучи или не склучи Договор за снабдување со природен гас со снабдувачот;
- 4) Исклучувањето на корисникот е наложено од страна на надлежен суд или друг надлежен орган;
- 5) Користењето на објекти, опремата и инсталациите од корисникот на дистрибутивниот систем предизвикува непосредна опасност по животот и здравјето на луѓето и имотот;
- 6) Корисникот побара од ОДС исклучување од дистрибутивниот систем;

- 7) Истече рокот на важење на Решението за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем издадено во согласност со член 12 од овие Мрежни правила;
  - 8) Исклучување на корисникот по барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од правилата за снабдување со природен гас.
- (2) По престанувањето на причините за исклучување на корисникот на дистрибутивниот систем, од ставот (1) на овој член, ОДС ќе изврши повторно приклучување на корисникот на дистрибутивниот систем, кој е должен да плати надомест, во согласност со ценовник кој, по претходно одобрување од РКЕ, го донесува и го објавува ОДС.

1. Приклучување на потрошувачите на природен гас на дистрибутивниот систем и пристап на дистрибутивниот систем

1.1. Приклучување на дистрибутивниот систем

Член 8

- (1) Објектите на корисниците на дистрибутивната мрежа се приклучуваат на дистрибутивниот систем преку приклучок, во постапка утврдена со овие Мрежни правила.
- (2) Објектите на корисниците можат да се приклучат на дистрибутивниот систем само по претходно:
  - 1) издадено Решение за согласност за приклучување на дистрибутивна мрежа од страна ОДС и
  - 2) склучен Договор за приклучување на дистрибутивната мрежа помеѓу корисникот на дистрибутивната мрежа и ОДС.
- (3) ОДС е должен да го утврди местото на приклучок на објектот/објектите на корисникот на дистрибутивниот систем.
- (4) Местото на приклучок на објектот/објектите на корисникот на дистрибутивниот систем по правило е на местото на испорака на природниот гас.

Член 9

- (1) ОДС со посебен акт, кој што е должен да го објави на својата веб страница, може да утврди поблиски технички услови и начин на приклучување на корисниците на дистрибутивниот систем, во зависност од специфичноста и конфигурацијата на дистрибутивниот систем.
- (2) Објект кој што користи природен гас за производство на енергија, за кој е издадена временна лиценца согласно член 42 и 43 од Законот за енергетика, ќе се приклучи на дистрибутивниот систем во согласност со одредбите од Законот за енергетика и овие Мрежни правила.

Член 10

- (1) ОДС е должен да соработува со надлежните органи од областа на градењето, планирањето и уредувањето на просторот во постапката за издавање на одобренија за градење на објектите што користат природен гас.
- (2) По барање од единицата за локална самоуправа и согласно законот, ОДС доставува податоци за постоечката инфраструктура за конкретна градежна парцела за која се побарани податоци, во форма и обем кои му се на располагање на ОДС.

- (3) По барање од надлежниот орган за издавање на одобрение за градење, ОДС во рок определен согласно Законот за градење, треба да изврши увид во основниот проект и да достави мислење дали објектот за кој е доставено барањето за одобрение за градење може да се приклучи на дистрибутивната мрежа.
- (4) ОДС не смее да приклучува на дистрибутивната мрежа објекти на корисниците за кои не е издадено одобрение за градење или за кои не е издадено решение за утврдување на правен статус на бесправно изграден објект во согласност со закон.

Член 11

- (1) Лицата кои бараат приклучување на дистрибутивниот систем, должни се пред изградбата на приклучокот, од ОДС да прибават решение за согласност за приклучување.
- (2) Во барањето за согласност за приклучување треба да бидат содржани податоци за:
  - 1) подносителот на барање (назив, адреса на седиште, лице за контакт, телефон, е-маил адреса);
  - 2) објектот на корисникот за чие приклучување се бара согласност (локација на објектот, вид и намена);
  - 3) номинален (работен) притисок кој е потребен на објектот;
  - 4) минимална, максимална и просечна часовна, максимална и просечна дневна и вкупна годишна потрошувачка со очекувана месечна динамика;
  - 5) технички карактеристики на објектот и намена на природниот гас;
  - 6) можност за замена на природниот гас со друг енергент и време потребно за премин на алтернативно гориво и обратно;
  - 7) датумот на предвидениот почеток на користење на приклучокот; и
- (3) Во прилог кон барањето, барателот треба да достави копија од: одобрението за градба на објектот, одобрението за употреба на објектот и од машинискиот проект-проектот за гасната инсталација на објектот.

Член 12

- (1) ОДС е должен во рок од 20 дена од денот на приемот на барањето да донесе Решение за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем.
- (2) Решението од ставот (1) треба да содржи податоци за:
  - барателот,
  - локација на објектот и намената за која што ќе се користи природниот гас,
  - одобрениот капацитет и работниот притисок на приклучното место,
  - минималниот и максималниот часовен проток,
  - локацијата на пресметковното мерно место и начинот на мерење,
  - начинот и техничките услови за приклучување,
  - надоместокот за приклучување што треба да го плати корисникот,
  - рокот за приклучување,
  - обврските на ОДС во врска со приклучувањето и
  - рокот на важење на решението.
- (3) Рокот на важење на решението од ставот (1) треба да одговара на рокот на изградба на објектот утврден во одобрението за градење и може да се продолжи на писмено барање на подносителот на барањето.
- (4) Решението од ставот (1) ќе престане да важи доколку изградбата на приклучокот не е започната во рокот определен во одобрението за градење на приклучокот или ако

корисникот не го потпише Договорот за приклучување на дистрибутивниот систем од членот 12.

Член 13

- (1) Во прилог на Решението за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем, ОДС е должен, како составен дел на Решението, да приложи и детална пресметка за надоместокот за приклучување на корисникот надистрибутивниот систем.
- (2) Деталната пресметка за надоместокот за приклучување на корисникот од ставот (1) треба да опфати одделна пресметка за надоместокот за изградба на приклучокот, согласно Методологијата содржана во овие Мрежни правила.
- (3) ОДС е должен, во согласност со прописите донесени од РКЕ, да:
  - 1) води одделна книговодствена евиденција за плаќање на надоместоците за приклучување на дистрибутивниот систем уплатени од корисниците кој се приклучуваат на дистрибутивниот систем
  - 2) отвори посебена сметка за уплата на надоместокот.
  - 3) да доставува до РКЕ квартални извештаи за остварени приходи по основ на надоместоци за изградба на приклучоците

Член 14

- (1) Кон Решението за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем ОДС ќе приложи Договор за приклучување на дистрибутивниот систем, со кој се уредуваат меѓусебните права и обврски, а особено:
  - 1) обем и работи кои треба да се извршат за приклучување на системот;
  - 2) рок на изведба;
  - 3) начин и технички услови за приклучување;
  - 4) локација на приклучокот;
  - 5) минимален и максимален часов протек и динамика на потрошувачка;
  - 6) работен приклучок на приклучното место со дозволени отстапувања;
  - 7) начин на мерење;
  - 8) висина на трошоците на приклучување и начинот на подмирување на финансните обврски сврзани со приклучувањето од страна на барателот;
  - 9) договорни обврски во случај на прекршување на одредбите од договорот.
- (2) По завршување на сите работи за приклучување, а пред да се изврши физичкото приклучување на приклучокот на дистрибутивниот систем и да се пристапи кон полнење на приклучокот и на инсталациите на објектот на корисникот со природен гас, барателот е должен до ОДС да достави писмена изјава дека инсталациите во објектот и до приклучното место на дистрибутивниот систем се завршени и испитани согласно прописите, а кон изјавата да достави и нотарски заверена копија од употребната дозвола.

Член 15

- (1) ОДС ќе донесе Решение за одбивање на барањето за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем во случај кога:
  - 1) во прилог на барањето не е доставена комплетна документација;
  - 2) не постојат технички услови за приклучување на корисникот на дистрибутивниот систем според барањето на корисникот или
  - 3) приклучувањето на корисникот на дистрибутивниот систем, според податоците содржани во барањето на корисникот, може да предизвика загрозување на

сигурноста во снабдувањето со природен гас на останатите корисници приклучени на дистрибутивниот систем.

- (2) ОДС е должен да создаде технички услови за приклучување на корисникот на дистрибутивниот систем во најкраток можен рок и да го извести барателот.
- (3) Во образложението на Решението од ставот 1 треба да бидат наведени причините за одбивањето на барањето.
- (4) Против Решението од ставот (1), Барателот може во рок од 15 дена од приемот на Решението да поднесе жалба до Регулаторната комисија за енергетика, преку ОДС.
- (5) ОДС е должен во прилог на жалбата на барателот да достави до РКЕ и одговор по наводите содржани во жалбата.

Член 16

- (1) Проектирањето и изградбата на нови или надоградба на постојни приклучоци на дистрибутивниот систем е во надлежност на ОДС и тие се во негова сопственост.
- (2) При проектирањето и изведувањето на приклучок задолжително се применуваат пропишаните технички нормативи и стандарди во однос на опремата, уредите и материјалите кои се вградуваат во приклучокот, како и начинот на изведба на приклучокот.
- (3) ОДС е должен да состави листа на типизирана опрема, уреди и материјали од ставот (2) на овој член и да ги наведе техничките нормативи и стандарди кои треба да ги исполнуваат опремата, уредите и материјалите кои се вградуваат, како и да ги наведе начините на изведба при изградбата на приклучокот.
- (4) ОДС е должен, во согласност со достигнувањата во техниката, најмалку на три години да ја обновува листата од ставот (3), која што треба постојано да биде објавена на неговата веб страница.

Член 17

- (5) По исклучок од членот 16, за проектирање и/или изградба на приклучоци определени со овие Мрежни правила, корисникот може да склучи договор со правно лице наведено во листа на овластени изведувачи на приклучоци која што ја утврдува ОДС.
- (6) Правните лица наведени во листата од ставот (1) се определуваат по пат на јавен конкурс кој го организира и спроведува ОДС на секои три години.
- (7) Во јавниот конкурс од ставот (2) на овој член задолжително треба да бидат наведени условите кои треба да ги исполнуваат заинтересираните учесници на конкурсот и критериумите за избор.
- (8) ОДС е должен на сопствен трошок да го објави јавниот конкурс на својата веб страница и најмалку во два дневни весници од кој едниот се издава на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик.
- (9) По извршувањето на изборот, ОДС е должен на својата веб страница да ја објави листата на правните лица со кои корисникот може да склучи договор за проектирање и/или изведување на приклучокот.

Член 18

- (1) Кога на корисникот му е издадено Решение за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем преку приклучок ќе се користи исклучиво за превземање

на природен гас за негови потреби (изолиран корисник), корисникот има право да избере приклучокот да го проектира и/или изведува:

- 1) ОДС, со средства на корисникот, или
  - 2) правно лице од листата од член 17, со средства на корисникот.
- (2) Кога приклучокот од ставот (1) се проектира и се изведува од правно лице од член 17, потребно е:
- 1) Изведувачот да го изведе приклучокот согласно одобрението за градење и основниот проект;
  - 2) Во основниот проект треба да бидат наведени опремата, уредите и материјалите кои ќе се вградат, како и начинот на изведба на приклучокот, содржани во листата од член 16;
  - 3) Изведувачот е должен да го извести ОДС за завршувањето на секоја фаза од изведувањето според основниот проект и да го повика ОДС да изврши увид во извршената работа, со цел ОДС да утврди дали изведената фаза е извршена во согласност со основниот проект;
  - 4) За извршениот увид ОДС изготвува записник кој го потпишува и изведувачот. Доколку се утврдат недостатоци истите се наведуваат во записникот;
  - 5) Изведувачот е должен да ги отстрани недостатоците утврдени во записникот и да го повика ОДС со записник да утврди дека недостатоците се отстранети.
- (3) Изведувачот не може да отпочне со наредната фаза од изведувањето ако ОДС со записник не утврдил дека се отстранети недостатоците утврдени во претходниот записник.

Член 19

- (1) Корисникот кој избрал приклучокот да го гради правно лице од член 17, може да одлучи:
  - 1) Да го предаде приклучокот во сопственост на ОДС при што трошоците за одржување на приклучокот ќе бидат на сметка на ОДС, или
  - 2) Да го задржи приклучокот во своја сопственост.
- (2) Корисникот кој одлучил да го задржи приклучокот во своја сопственост, должен е:
  - 1) Да му овозможи на ОДС управување со приклучокот на начин и постапка предвидена со Договорот за приклучување на дистрибутивниот систем и
  - 2) Да обезбеди одржување на приклучокот, кое може да биде од страна на:
    - ОДС, при што трошоците за тековно одржување на приклучокот се регулираат со меѓусебен договор, или
    - овластено и лиценцирано правно лице за изградба и одржување на енергетски објекти со кое корисникот ќе склучи договор за одржување на приклучокот и ќе го извести ОДС за склучениот договор.

Член 20

- (1) По завршување на сите работи за приклучување, а пред да се изврши физичкото приклучување на приклучокот на дистрибутивниот систем и да се пристапи кон полнење на приклучокот и на инсталациите на објектот на корисникот со природен гас, корисникот е должен на ОДС да му го достави решението за ставање на опремата во употреба за првпат издадено согласно Законот за техничка инспекција, техничкиот извештај од надзорен инженер за извршен технички преглед на

приклучокот односно Одобрението за употреба на приклучокот издаден согласно Законот за градење.

Член 21

- (1) ОДС ќе пристапи кон полнење на приклучокот и ќе отпочне со испорака на природниот гас на потрошувачот, по добивање на писмено барање од потрошувачот и доколку се исполнети условите од овие мрежни правила, односно доколку приклучокот (приклучниот гасовод и мерно-регулационата станица) и инсталациите кај потрошувачот се изградени согласно законот и техничките прописи и стандарди.
- (2) Операторот на дистрибутивната мрежа е должен да ја наполни гасоводната мрежа до првиот запорен орган на гасоводот на потрошувачот, а потрошувачот, односно од него ангажиран стручен тим е должен да ја наполни инсталацијата од првиот запорен орган, до и во објектот.
- (3) Ако при првото пуштање во работа на излезното место се утврди дека стварниот протек е надвор од опсегот на инсталираната мерна опрема, Операторот на дистрибутивната мрежа, со цел да го доведе системот во исправна состојба, на сметка на потрошувачот, ќе изврши неопходни замени и други потребни реконструкции на мерната линија.

Методологија за определување на надоместокот за приклучување на дистрибутивниот систем

Член 22

- (1) Со оваа методологија се утврдуваат критериумите и начинот на определување на надоместокот за приклучување на крајните потрошувачи на дистрибутивната гасоводна мрежа (во понатамошен текст: методологија).

Член 23

- (1) Критериуми за одредување на надоместокот за приклучување на дистрибутивниот гасоводен систем се:
  - одобрен капацитет и работен притисок согласно Решение за приклучување;
  - вид на уреди, опрема и материјали за изградба на приклучокот и
  - градежни работи и услуги потребни за изградба на приклучокот.
- (2) Трошоците за приклучување на дистрибутивниот гасоводен систем вклучуваат:
  - трошоци за набавка, изработка на проектна документација и друга документација потребна за приклучување;
  - трошоци за набавка на опрема, уреди и материјали;
  - трошоци за изведба на градежни работи и
  - трошоци за изведување на стручни оперативни и административни работи кои се неопходни за приклучување на дистрибутивната гасоводна мрежа;

Член 24

- (1) Во зависност од одобрен капацитет на приклучното место т.е. типот на мерачот за гас, се утврдуваат следниве категории на типски приклучок:

- **Категорија I** – приклучок за објекти со одобрен капацитет за поврзување во износ од 1,3Nm³/час - 25 Nm³/час, и дијаметар:
  - Ø40
  - Ø50
- **Категорија II** - приклучок за објекти со одобрен капацитет за поврзување во износ од 5Nm³/час - 250 Nm³/час, и дијаметар:
  - Ø60
  - Ø70
  - Ø80
- **Категорија III** - приклучок за објекти со одобрен капацитет за поврзување во износ од 20Nm³/час - 650 Nm³/час, и дијаметар:
  - Ø100
  - Ø150
- **Категорија IV** - приклучок за објекти за екстремни случаи со капацитет за поврзување во износ поголем од 650 Nm³/час и истиот ќе биде предмет на договор помеѓу ОДС и инвеститорот во процесот на јавна набавка

(2) ОДС и инвеститорот се должни во методологија согласно која се утврдуваат критериумите и начинот на определување на трошоците за приклучок на крајните потрошувачи на дистрибутивната гасоводна мрежа да ги земат во предвид типските мерила содржани во овие мрежни правила.

Член 25

- (1) Надоместокот за приклучок се одредува за секоја категорија на овој приклучок врз основа на трошоци за изработка и набавка на проектна документација и друга документација потребна за приклучување, нормирани и просечни количини на потребна типизирана опрема, уреди и материјали кои се неопходни за вградување, трошоци за градежни работи, трошоци за стручни, оперативни и административни работи кои се неопходни за приклучување на крајните потрошувачи на дистрибутивниот гасоводен систем.
- (2) Трошоци за изработка и набавка на проектна документација и друга документација потребна за приклучување: проект за подготвителни работи; проект за инфраструктура врз основа на извод од ДУП со елаборат за заштита на животна средина одобрен од надлежен орган; основен проект; проект на изведена состојба и проект за употреба и одржување на градбата; геодетски елаборат за нумерички податоци за градежно земјиште; елаборат за заштита од пожари, експлозии и опасни материи; елаборат за заштита при работа; геодетски елаборат за инфраструктурни објекти; извештаи за ревизија на проектите, упис во катастар на недвижности, разни барања, пријави, одобренија, решенија итн. Трошоците за изработка и набавка на проектна документација и друга документација потребна за приклучување се одредуваат врз основа на пазарните цени и/или врз основа на однапред донесени тарифници од соодветната област.
- (3) Трошоци за опрема, уреди и материјали вклучуваат трошоци за набавка на нормирани количини на опрема, уреди и материјали кои се вградуваат во склад со техничките прописи и правила на работа на дистрибутивниот систем на кој се приклучува крајниот потрошувач. Трошоците се пресметуваат како производ на нормираната количина на опрема, уреди и материјали и пазарната цена, односно

цената на чинење во случај кога операторот сам ја набавил опремата во транспарентна постапка.

- (4) Трошоци за градежни работи вклучуваат трошоци за работа на работниците, трошоци за употреба на машини, алати, опрема и трошоци за употреба на возила.
- трошоци за ангажирање на лица за извршување на неопходни работи за конкретна категорија на приклучок се пресметуваат како производ на утврдената пазарна цена на работен час (согласно официјалните податоци од Заводот за статистика за просечните бруто плати по области), спрема нормиран степен и тип на стручна подготвеност на лицата кои ги изведуваат градежните работи, и нормиран број на работни часови потребни за извршување на работите. Цените за работа на лица за еден работен час не можат да бидат поголеми од пазарните цени на нормиран час за овој тип на работи независно од тоа кој ги изведува градежните работи, операторот на дистрибутивниот систем или изведувачите на градежни работи ангажирани од страна на операторот на дистрибутивниот систем.
  - трошоци за користење на машини, алати и опрема со оператор, кои се користат за изградба на одредена категорија на приклучок, се пресметуваат како производ на нормиран број на часови работа на одредена машина потребна за приклучување и утврдена пазарна цена на работа на таа машина по работен час. Трошоци за работа на машината со операторот за еден работен час не може да биде поголема од пазарна цена на ангажирање на таа машина по работен час., независно од тоа дали се употребуваат машини кои се во сопственост на операторот на дистрибутивниот систем или машини на подизведувачи ангажирани од страна на операторот.
  - трошоци за возила со возач кои се користат при изградба на одредена категорија на приклучок, се пресметуваат како збир на соодветни нормирани трошоци за возила, спрема тип на возило кое е ангажирано, и цената на горивото наменето за тие возила кои се пресметуваат за 50км.
- (5) Трошоци за стручни, оперативни и административни работи кои неопходно треба да се извршат поради приклучување на крајниот потрошувач на дистрибутивниот систем ги сочинуваат трошоците кои се однесуваат на стручниот надзор, метрологијата, техничкиот преглед и испитувања согласно прописите и спроведувањето на техничката инспекција. Трошоците за стручни, оперативни и административни работи кои неопходно треба да се извршат поради приклучување на крајниот потрошувач на дистрибутивниот систем се одредуваат врз основа на пазарните цени и/или врз основа на однапред донесени тарифници од соодветната област.

Член 26

- (1) Надоместокот за приклучок се пресметува со следната постапка:
- трошоците за приклучок на крајниот потрошувач по категории се пресметуваат со примена на следнава формула:
$$TP_n = TPD_n + TMR_{On} + T_{On} + TP_n + TD_n$$
каде:
    - n - категорија на приклучок одредена према критериумите утврдени со оваа методологија;
    - TP_n - вкупни трошоци за приклучок на n -та категорија на приклучок;

- **TPD_n** - вкупни трошоци за проектна документација и останати документи;
- **TMRO_n** - утврдени трошоци за типска мерно регулациона опрема
- **TO_n** - вкупни трошоци за останата неопходна опрема, уреди матријали за изработка на *n*-та категорија на приклучок;
- **TR_n** - вкупни трошоци за градежни работи за *n*-та категорија на приклучок и
- **TD_n** - вкупни трошоци за стручни, оперативни и административни работи кои се неопходни да се изведат поради приклучување на објектот на системот за *n*-та категорија на приклучок.

(2) Доколку корисникот на дистрибутивниот систем во интерес на времето и ефикасно завршување на постапката за реализација и изградба на индивидуален приклучок, односно извршување на работи за приклучување на неговиот објект на дистрибутивниот систем, побара поединечни работи и активности да ги заврши во сопствена режија и за нив добие писмена согласност од операторот на дистрибутивниот систем на чија мрежа се приклучува, од трошоците за приклучок се исклучуваат позиции кои се однесуваат на тие работи и активности, односно износот на трошоците кој одговара на тие позиции се одбиваат од вкупно пресметаниот износ на трошоци за приклучок, а се земаат во обзир евентуални додатни трошоци на операторот на дистрибутивниот систем во вршење на надзорот над изведените работи.

Член 27

- (1) Посебни случаи за одредување на трошоци за приклучок, во смисла на оваа методологија се изразуваат со:
- промена на максимално одобриениот капацитет на место на приклучување;
  - повторно приклучување на корисникот на дистрибутивен систем, кога барање за издавање на Решение за приклучување го поднесува заради принудно исклучување од дистрибутивниот систем.
- (2) Трошоци за приклучување во наведени посебни случаи се утврдува на следниот начин:
- во случај на одобрување на промена на максимален одобрен капацитет на место на приклучување, трошоци за приклучување се утврдуваат спрема додатни трошоци кои ги бара таквиот приклучок.
  - во случај на одобрување на приклучување на корисник каде што Барањето за издавање на Решение за приклучување го поднесува поради принудно исклучување на објектот од дистрибутивен систем, трошоците за приклучок се утврдуваат спрема додатни трошоци кои ги бара таков приклучок, освен во случај на принудно исклучување кое е проследено поради неовластено приклучување на внатрешни гасни инсталации на дистрибутивен систем или користење на гас без Решение за приклучување, каде трошоците се утврдуваат на начин утврден по оваа методологија за пресметување на трошоци за приклучок на тарифен потрошувач кој првпат се приклучува на дистрибутивен систем.

1.2. Пристап на дистрибутивниот систем

Член 28

- (1) ОДС е должен да обезбеди објективни, недискриминаторни и транспарентни услови за пристап на системот за дистрибуција на сите корисници во согласност со Законот за енергетика и овие мрежни правила. заснован на:
  - 1) начелото на регулиран пристап на трета страна и
  - 2) со примена на цени и тарифи, кои што пред нивното објавување се одобрени од страна на РКЕ.
- (2) ОДС е должен да обезбеди дистрибуција на природен гас преку дистрибутивниот систем без никакви ограничувања до износот за договорените капацитети, се додека постои слободен капацитет во дистрибутивниот систем.

Член 29

- (1) ОДС може да одбие пристап на дистрибутивниот систем само во случаи кога има недостаток на соодветен капацитет за дистрибуција на природен гас, или ако е загрозна сигурноста со снабдувањето во Република Македонија и за тоа е должен на лицето кое го барало пристапот во писмена форма детално и недвосмислено да му ги образложи причините за одбивањето.
- (2) Лицата на кои им е одбиен пристап на дистрибутивната мрежа или се незадоволни од условите за пристапот можат да поднесат жалба до РКЕ.

Член 30

- (1) Согласно своите потреби за дистрибуција на природен гас, корисниците на дистрибутивниот систем поднесуваат Барање за пристап и дистрибуција на природен гас до ОДС.
- (2) Корисниците се должни да поднесат барање за пристап и дистрибуција и во случај кога сакаат да го зголемат веќе одобрениот дистрибутивен капацитет.
- (3) Барањето од ставот 1 на овој член се поднесува во писмена форма и истото содржи:
  - 1) податоци за подносителот (назив, адреса, лице за контакт, телефон, е-маил адреса),
  - 2) доказ за финансиска подобност,
  - 3) времетраење на пристапот на дистрибутивниот систем,
  - 4) побаруван капацитет со очекувана месечна динамика,
  - 5) минимален, максимален и просечен часовен, максимален и просечен дневен протек,
  - 6) место за испорака и превземање на гасот,
  - 7) работен притисок на природниот гас и
  - 8) квалитет на природниот гас.
- (4) Кон барањето за пристап и дистрибуција на природен гас барателот е должен да го приложи и договорот за снабдување склучен со соодветниот снабдувач.

Член 31

- (1) Ако Барањето ги содржи сите податоци наведени во член 30, ОДС е должен во рок од 10 дена од денот на приемот на барањето да донесе Решение за пристап на дистрибутивниот систем и за дистрибуција на природен гас и да го достави до подносителот на барањето.
- (2) При разгледување на барањето за пристап и дистрибуција, ОДС треба да ги има предвид особено следните елементи и услови:
  - 1) големина на побаруван капацитет,

- 2) притисок на природниот гас на влезот и на излезните места на системот за дистрибуција, заради обезбедување непречена дистрибуција на гас на барателот
  - 3) услови за пристап и пренос на природен гас, согласно мрежните правила за пренос на природен гас.
- (3) Доколку заради недостаток на потребен капацитет во системот за дистрибуција, не постојат услови за делумно или целосно исполнување на барањето, ОДС и барателот ќе пристапат кон примена на одредбите за постапките за пристап при преоптоварување на системот.

Член 32

- (1) ОДС може да донесе Решение со кое се одбива барањето за пристап на дистрибутивниот систем и дистрибуција, во случај ако:
  - 1) ОДС и барателот не постигнат согласност со примена на постапките за пристап и дистрибуција при преоптоварување на дистрибутивниот систем, или
  - 2) барањето е непотполно.
- (2) ОДС е должен во образложението на решението од ставот (1) детално да ги наведе причините за одбивање на барањето, а во случај кога барањето се одбива како непотполно, да му укаже на барателот на недостатоците во барањето и да му определи рок во кој што барателот треба да ги отстрани недостатоците и да достави дополнителна документација, а кој рок не може да биде покус од осум дена од денот на приемот на решението.
- (3) Против негативното решение од ставот 1 на овој член, може да се поднесе жалба до Регулаторна комисија за енергетика во рок од 15 дена од денот на приемот на решението. Одлуката на Регулаторна комисија за енергетика е конечна и против истата може да се покрене управен спор.

Член 33

- (1) Право на пристап на дистрибутивниот систем се стекнува со склучување на годишен или месечен договор за пристап на дистрибутивниот систем и дистрибуција на природен гас (во понатамошниот текст: договор за пристап и дистрибуција) што се склучува помеѓу ОДС и корисникот, по правосилноста на Решението од членот 31 на овие мрежни правила.
- (2) Со склучување на договорот за пристап и дистрибуција на корисникот му се овозможува користење на определен дистрибутивен капацитет изразен во Nm³/h за определен период.
- (3) ОДС согласно барањето на корисникот, може да склучи годишни и месечни договори за пристап и дистрибуција при што:
  - Годишен договор за пристап и дистрибуција е договор склучен за времетраење од најмалку една, а најмногу за пет години, при што договорот секогаш се склучува со почеток на важење на 1 јануари и рок на важење до 1 јануари следната година, а дистрибуцијата на природниот гас може да започне не подоцна од една година од склучување на договорот.
  - Месечен договор за пристап и дистрибуција гас е договор склучен со рок на важење од најмалку еден, а најмногу за 11 месеци, при што дистрибуцијата на природниот гас може да започне првиот ден во месецот кој следи по месецот кога е склучен договорот.

Член 34

- (1) Договорот за пристап и дистрибуција на природен гас, покрај основните податоци за договорните страни, особено треба да ги содржи податоците и да ги уреди прашањата кои што се однесуваат на:
- 1) времетраење на договорот,
  - 2) доделен (ангажиран) дистрибутивен капацитет,
  - 3) вид на доделен капацитет (постојан или прекиден) и дозволено пречекорување,
  - 4) најголем часов и најголем дневен протек на природен гас,
  - 5) минимален дозволен протек на природен гас,
  - 6) место за испорака, односно превземање на природниот гас,
  - 7) притисоци на влезното и на излезните места при кои дистрибуцијата на природниот гас е можна,
  - 8) начин на мерење на најголемата дневна потрошувачка на мерното место,
  - 9) обврска за одржување и контрола на мерната опрема,
  - 10) урамнотежување и дозволено пречекорување на дневен и месечен капацитет и надоместоци кои треба да се платат во врска со тоа,
  - 11) обврски во врска со редовните известувања и најави на количини на природен гас, согласно овие мрежни правила,
  - 12) квалитет на природниот гас,
  - 13) услови за ограничување и прекин на дистрибуција,
  - 14) начин и услови за плаќање на надоместокот за услугата дистрибуција,
  - 15) одговорности на страните во случај на штета,
  - 16) начин на решавање на евентуални спорови,
  - 17) почеток на примена, времетраење и раскинување на договорот, и
  - 18) други прашања од интерес за двете страни.

Член 35

- (1) Доколку ОДС објави дека нема слободен капацитет за дистрибуција со постојан капацитет (континуирана дистрибуција, односно испорака за цело времетраење на договорот), тогаш на соодветниот корисник ќе му се овозможи склучување на договор за пристап и дистрибуција со прекиден капацитет (дисконтинуирана испорака со намалувања или прекини, според условите во системот), при што корисникот се обврзува да ја плати обврската за услугата дистрибуција на природен гас, до нивото на капацитетот резервиран на влезното, односно излезното место на системот.
- (2) Приоритет во доделувањето на непрекината дистрибуција на природен гас (постојан капацитет), имаат корисниците кои побарале годишен договор за пристап и дистрибуција на природен гас, пошто непрекината дистрибуција се обезбедува на корисниците кои побарале склучување на договор за пристап и дистрибуција за период покус од една година.
- (3) Доколку не можат да се задоволат сите барања за склучување соодветни договори, дистрибутивниот капацитет се распределува пропорционално на бараните постојани капацитети.

3. Технички и други услови за сигурно и безбедно функционирање на дистрибутивниот систем

Член 36

- (1) ОДС е одговорен за управувањето и работењето на дистрибутивниот системи тоа од приклучните места на преносниот систем до крајните корисници, приклучени на дистрибутивниот систем, вклучувајќи ги и мерните уреди кај корисниците.
- (2) Целта на управувањето со дистрибутивниот систем е да се обезбеди доверлива и квалитетна испорака на природен гасна корисниците на дистрибутивниот систем, согласно Законот за енергетика, овие мрежни правила и важечките технички стандарди и прописи.
- (3) Управувањето со дистрибутивниот систем ги опфаќа следните активности:
  - 1) надзор и контрола на работата на дистрибутивниот систем;
  - 2) оперативно управување со дистрибутивниот систем;
  - 3) спроведување на оперативните планови,
  - 4) ограничување на влијанието на пречките и дефектите настанати во дистрибутивниот систем,
  - 5) усогласување на манипулациите во дистрибутивниот систем со ОСП, и
  - 6) обезбедување на дополнителни услуги во дистрибутивниот систем по барање на корисниците на дистрибутивниот систем.

Член 37

- (1) Заради обезбедување на сигурна и доверлива работа на дистрибутивниот систем ОДС е должен да обезбеди физичко и комерцијално урамнотежување на дистрибутивниот систем и да ги одржува неговите работни параметри.
- (1) Физичко урамнотежување претставува процес кој се изведува секој ден и во реално време, преку контрола и регулација на дистрибутивните параметри, како што се протекот на природниот гас и притисок, а со цел за одржување на рамнотежа меѓу дневните количини на гас на влезот и на излезот од дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС е должен да го координира и одржува дневното урамнотежување на дистрибутивниот систем според најавите на корисниците и најавите за количини на природен гас кои ОДС ги доставил до ОСП, како и да ги спроведува налозите и упатствата и мерките кои за таа цел ги добива од ОСП.
- (3) Комерцијалното порамнување се врши во согласност со Правилата за пазар на природен гас.

Член 38

- (1) Дозволено отстапување меѓу договорените, односно најавените количини на природен гас и стварно превземените во текот на определени временски периоди изнесуваат:
  - 1) Годишна граница на отстапување: $\pm 30\%$ од договорената годишна количина,
  - 2) Дневна граница на отстапување: $\pm 10\%$ од најавената дневна количина,
  - 3) Месечна граница на отстапување: збирот на позитивните и негативните отстапувањата до дозволените граници за дневни отстапувања во текот на месецот, да изнесува до 10% од најавената количина за месецот,
  - 4) Граница на отстапување за изменета дневна најава: $\pm 5\%$ од изменетата најавена дневна количина.

Член 39

- (1) ОДС ги следи, ги анализира и ги пресметува загубите во дистрибутивниот систем и презема мерки за намалување на загубите, при што е потребно да бидат исполнети условите за нормален режим на работа на дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС е должен да изработи План за намалување на загубите во дистрибутивниот систем и да го достави до РКЕ, заради одобрување.
- (3) ОДС доставува годишни извештаи до РКЕ за реализација на планот од став (2) на овој член како и за преземените мерки за намалување на загубите во дистрибутивниот систем.

Член 40

- (1) ОДС е должен да обезбеди доволни количини на природен гас за сопствена потрошувачка и за надоместување на загубите од природен гас во дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС врши набавки на природен гас за покривање на загубите во дистрибутивниот систем и природен гас за сопствена потрошувачка, а по пазарни услови, на транспарентен, недискриминаторен и конкурентен начин, според Правила за набавка на природен гас за покривање на загубите во дистрибутивниот систем, однапред одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, а во кои се дефинираат постапките и критериумите за набавка на природен гас за покривање на загубите.
- (3) ОДС е должен да води сметка за оптимизирање на постапките за набавка на природен гас за покривање на загубите во дистрибутивниот систем со цел да се обезбеди најповолна набавна цена на природниот гас.
- (4) ОДС е должен најмалку еднаш годишно да организира отворен повик за набавка на природен гас за покривање на загубите во дистрибутивниот систем, според Правилата од ставот (2), при што е должен повикот за набавка за наредната година да го објави најдоцна до 31 октомври во тековната година.
- (5) ОДС е должен да ја чува севкупната документација за спроведените отворени повици за набавка на природен гас за покривање на загубите во дистрибутивниот систем и да ја достави до РКЕ на нејзино барање, како и да доставува до РКЕ редовни месечни извештаи за набавените количини на природен гас потребни за покривање на загубите во дистрибутивниот систем, постигнати цени по кои е извршена набавката, како и информации за доставените и прифатените понуди.

Член 41

- (1) ОДС е должен во дистрибутивниот систем да презема и преку дистрибутивниот систем да испорачува природен гас со квалитет пропишан во Мрежните правила за пренос на природен гас или според Табелата во Прилогот 1 кој што е составен дел на овие мрежни правила.
- (2) ОДС е должен да го одорира природниот гас кој што го испорачува преку дистрибутивниот систем и да ја следи ефикасноста на одоризацијата во согласност со прописите и неговите интерни правила со кои се уредуваат техничките услови за одоризација на природниот гас.

Член 42

- (1) ОДС воспоставува, одржува и ажурира база на технички податоци за дистрибутивниот систем и за корисниците на дистрибутивниот систем кои особено содржат податоци за:

- 1) притисокот,
  - 2) дистрибуирани количини на природен гас,
  - 3) загуби на природен гас во дистрибутивниот систем,
  - 4) прекини во испорака на природен гас и причини за прекините
  - 5) настани во дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС ќе ги определи условите и начинот на користење на техничките податоци од базата на податоци, од ставот (1) на овој член.

Член 43

- (1) Заради обезбедување на сигурно, доверливо и ефикасно работење на дистрибутивниот систем ОДС е должен да врши постојан надзор врз проектирањето, изградбата и одржувањето на дистрибутивниот систем.
- (2) По изградбата и ставањето во употреба на дел од дистрибутивниот систем, ОДС е должен да изврши геодетско снимање и во согласност со законите и другите прописи да го внесе во соодветниот катастар.

Член 44

- (1) При планирањето, проектирањето, изградбата, пробната работа, работењето, реконструкцијата, одржувањето и другите зафати на дистрибутивниот систем ОДС е должен да ги применува законите и прописите како и техничките норми со кои се уредува проектирањето, изградбата, работењето и одржувањето на системите за дистрибуција на природен гас.
- (2) Заради типизација и стандардизација на начинот на вршење на работите од ставот (1), како и на мерната опрема, цевките, вентилите, катодната заштита и другите елементи на дистрибутивниот систем, може да се применуваат и интерни технички правила усвоени од страна на ОДС, ако не се во спротивност со законите и прописите како и со техничките норми.
- (3) ОДС е должен на својата веб-страница да ги објави интерните технички правила од ставот (2).

Член 45

- (1) ОДС обезбедува сигурен и безбеден режим на работа на дистрибутивниот систем преку изработка на оперативни планови за изградба, реконструкција, тековно и инвестиционо одржување, како и за интервентни зафати на дистрибутивниот систем.
- (2) Оперативното планирање на режимот на работа на дистрибутивниот систем е процес на превентивно превземање на активности за оптимален режим на работа со кој се обезбедува:
  - сигурна и доверлива испорака со природен гас на корисниците на дистрибутивниот систем и
  - реализација на одржување, реконструкција и развој на дистрибутивниот систем, како и приклучување на нови корисници на дистрибутивниот систем.

Член 46

- (1) ОДС ги изготвува следните оперативни планови:
  - 1) годишен оперативен план, за наредната година, кој ОДС го донесува и отпочнува да го применува најдоцна до 30 -ти ноември од тековната година;

- 2) месечен оперативен план, за наредниот месец, кој ОДС го донесува и отпочнува да го применува најдоцна до 25-тиот ден од тековниот месец; и
- 3) седмичен оперативен план за наредната седмица, кој ОДС го донесува и отпочнува да го применува најдоцна до вторник, до 12:00 часот од тековната седмица.

Член 47

- (1) Корисниците на дистрибутивниот систем се должни најдоцна до 30 септември во тековната година да ги достават до ОДС плановите за одржување на објектите, опремата и инсталациите за преку кои го користат природниот гас.
- (2) При изработката на оперативниот план од став (1), точка 1) на членот 46, ОДС треба да ги има предвид доставените предлог планови од корисниците за одржување на постројките за користење на природен гас од ставот (1) и да изврши консултации и усогласувања со засегнатите корисници на дистрибутивниот систем.

Член 48

- (1) ОДС изготвува дневни анализи на работата на дистрибутивниот систем и подготвува месечни, полугодишни и годишни извештаи за состојбите, настаните, како и за загубите во дистрибутивниот систем.
- (2) Врз основа на анализата на работата на дистрибутивниот систем, ОДС предлага и/или презема мерки за подобрување на сигурноста на работата на дистрибутивниот систем.
- (3) Врз основа на анализите од ставот (1), ОДС подготвува статистички извештај за нарушувањата во дистрибутивниот систем и истот го по нивно барање доставува до РКЕ.

Член 49

- (1) ОДС е должен најдоцна до 31 октомври од тековната година да го достави до ОСП предлогот на годишниот оперативен план каде што за наредната година се предвидуваат активности на дистрибутивниот систем на точките на поврзување со преносниот систем, при што е потребно посебно да ги идентифицира:
  - 1) Објектите, инсталациите и опремата на точките на поврзување со преносниот систем врз кои ќе се преземаат планираните активности и
  - 2) Период (месец, ден и час) и времетраење на планираната активност.

Член 50

- (1) По извршените консултации и координација меѓу ОДС, ОСП и поединечните засегнати корисници, а најдоцна до 30 ноември од тековната година ОДС го утврдува и го донесува годишниот оперативен план за планирани активности за наредната година на објектите, инсталациите и опремата на дистрибутивниот систем на точките на поврзување со преносниот систем и на точките на поврзување со корисниците.
- (2) ОДС е должен на својата веб страница да го објави планот од ставот (1).
- (3) За секоја измена на планот од ставот (2) ОДС е должен да добие писмена согласност од ОСП и засегнатите корисници.

- (4) ОДС по претходно одобрување од РКЕ треба да донесе и објави процедури за исклучување на објекти или на делови од дистрибутивниот систем, опфатени со планот од ставот (1).

Член 51

- (1) Корисниците на дистрибутивниот систем, по барање на ОДС, се должни да му доставуваат податоци потребни за прогнозирање на тековните/годишните потреби од природен гас и дистрибутивен капацитет, податоци за предвидувањата за месечната потрошувачка, како и податоци за максималните и минималните оптоварувања на дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС врши обработка на податоците од став (1) и изготвува оперативна анализа, која содржи план за тековното работење, режим на работа во реално време и анализа на погонот по случување на настаните, при што може да се презвземаат следните активности:
- 1) испитувања потребни за планирање на одржувањето на дистрибутивниот систем;
  - 2) пресметка на ангажираноста на капацитетот на дистрибутивниот систем; и
  - 3) проверка на доверливоста на дистрибутивниот систем.

Член 52

- (1) ОДС и корисниците на дистрибутивниот систем се должни да разменуваат оперативни информации, особено за:
- 1) проценката на можните ризици и потребата од преземање на соодветни интервенции;
  - 2) одредени интервенции и настани и анализи на нивните импликации врз дистрибутивниот систем; и
  - 3) информациите од заеднички истраги на одредени настани.

Член 53

- (1) Корисниците на дистрибутивниот систем се должни да доставуваат до ОДС известувања кои содржат податоци за настани во дистрибутивниот систем за следните случаи:
- 1) активирање на кој било аларм или индикација за работни услови кои отстапуваат од нормалните;
  - 2) нарушувања во испораката со природен гас;
  - 3) прекин или при дефект во објектот или на дел од опремата или инсталациите во објектот каде што се користи природниот гас;
  - 4) прекин или при дефект на системот за управување, системот за комуникации, или на мерниот систем;
  - 5) инциденти кои влијаеле или можеле да влијаат врз животот и здравјето на луѓето и животната средина, како и врз нормалниот режим на работа на дистрибутивниот систем.
- (2) Во случај кога состојба или настан од ставот (1) се случил или може да се случи на точките на приклучување со преносниот систем, ОДС е должен известувањата да ги достави до ОСП.

Член 54

- (1) ОДС, снабдувачот и корисникот се должни пред и за време на испораката на природениот гас во или од дистрибутивниот систем меѓусебно да се известуваат за сите факти, настани, состојби и околности што се однесуваат на договорената дистрибуција на природен гас или што можат да имаат влијание врз работењето на дистрибутивниот систем.
- (2) Снабдувачот со природен гас кој што ги снабдува потрошувачите приклучени на дистрибутивниот систем е должен да го извести ОДС за очекуваните пореметувања во испораката на природниот гас во или од дистрибутивниот систем
- (3) ОДС е должен да обезбеди и да гарантира доверливост на деловните податоци и информации коишто ги добиваат од корисниците при вршењето на дејноста во согласност со закон.
- (4) Обврската за обезбедување на доверливост на информациите од ставот (1) на овој член не се однесува на:
  - 1) информации кои што се достапни до јавноста,
  - 2) информации за кои постои писмена согласност од лицето за кое се однесуваат информациите,
  - 3) информации коишто носителот на лиценцата треба да ги обезбеди согласно со обврските утврдени во лиценцата, одлука на надлежен суд или на барање на државен орган и
  - 4) информации коишто се неопходни за извршувањето на обврските утврдени во лиценцата.
- (5) ОДС не смее да ги злоупотребува деловните тајни и информации коишто се добиени при вршење на дејноста заради стекнување на деловна корист, како и заради преземање на дискриминаторски дејствија во корист на трети лица.

Член 55

- (1) Заради создавање на предуслови за сигурна и безбедна испорака на природен гас на потрошувачите приклучени на дистрибутивниот систем се врши усогласување на манипулациите во дистрибутивниот систем со манипулациите на системот за пренос на природен гас.
- (2) Приклучувањето на системот за дистрибуција на системот за пренос на природен гас како и зголемување на капацитетот на системот за дистрибуција се спроведува во согласност со одредбите на Условите за снабдување со природен гас како и со Мрежните правила за пренос на природен гас.

3.1 Спроведување на активности врз дистрибутивниот систем

Член 56

- (1) Заради обезбедување на сигурно и доверливо работење на дистрибутивниот систем ОДС е должен да спроведува:
  - 1) одржување и реконструкција на објектите, постројките и опремата на дистрибутивниот систем;
  - 2) контрола на непропустливоста на дистрибутивниот систем;
  - 3) заштита на дистрибутивниот систем од механички, електрични и хемиски влијанија;
  - 4) надзор врз активностите што се изведуваат од трети лица во заштитниот појас и

- 5) сервисирање на мерните, регулационите и другите уреди и опрема што се вградени во дистрибутивниот систем.

Член 57

- (1) Одржувањето на дистрибутивниот систем претставува збир од организирани технички и административни активности кои што ОДС ги презема со цел да се зачуваат во најдобра оперативна состојба, односно техничка исправност, објектите, уредите, инсталацијата и опремата кои се дел од дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС изработува соодветни упатства-прирачници за одржување на дистрибутивниот систем, со дефинирани активности, дефиниран обем и зачестеност, односно периодичност на нивното извршување, како и начинот и формата на нивно документирање, како што се прегледи и контроли, испитувања, ревизии и ремонти на објектите.

Член 58

- (1) Одржувањето на дистрибутивниот систем опфаќа:
- 1) активности со кои треба да се утврдуваат состојбите на поединечните делови и елементи кои го сочинуваат дистрибутивниот систем и тоа:
    - прегледи – контроли; и
    - испитувања и ревизии.
  - 2) Активности со кои треба да се доведат во технички исправна состојба поединечните делови и елементи односно дистрибутивниот систем во целина и тоа:
    - поправки и отстранување на недостатоци,
    - отклонување на дефекти, и
    - ремонти.

Член 59

- (1) Корисникот кој го изградил со свои средства приклучокот и го задржал во своја сопственост, а е дел од дистрибутивниот систем, должен е да обезбеди одржување на приклучокот на начин и критериуми кои важат за деловите од дистрибутивниот систем што се во сопственост на ОДС.
- (2) Заради остварување на обврската од став (1) корисникот е должен да склучи договор за одржување:
- 1) со ОДС за активноститена одржувањето со кои треба да се утврдуваат состојбите на поединечните делови и елементи од приклучокот преку:
    - прегледи - контроли и
    - испитувања и ревизии
  - 2) со лиценцирано претпријатие за изградба и одржување на таков вид објекти, за активностите на одржувањето со кои треба да се доведат во технички исправна состојба поединечните делови и елементи од приклучокот, преку:
    - поправки и отстранување на недостатоци,
    - отклонување на дефекти, и
    - ремонти.

3.2 Означување на гасоводи

Член 60

Заради зголемена сигурност при пренос на гасот и овозможување што подобро и побрзо снаоѓање при интервенции и работи на дистрибутивниот гасовод и во близина на дистрибутивниот гасовод, се врши означување на гасоводот во согласност со македонскиот стандард МКС1007:2013 - „Означување на гасоводи и арматура”.

3.3 Планирани и непланирани работи на дистрибутивниот систем

Член 61

- (1) Како планирани работи се сметаат работите на дистрибутивниот систем што се однесуваат на изградба или реконструкција на објекти, постројки и опрема и се изведуваат во согласност со плановите, како и сите други работи кои што на ОДС му се однапред познати а особено:
  - 1) прегледи и редовно одржување;
  - 2) тестирања и контролни мерења;
  - 3) приклучување на нови корисници;
  - 4) изведување на работи на дистрибутивниот систем по барање од трети лица, и
  - 5) изведување на работи од трети лица во заштитниот појас на дистрибутивниот систем.

Член 62

- (1) ОДС е должен преку јавните гласила, дневниот печат и својата веб страница да ги известува корисниците за планираните прекини во дистрибутивниот систем,.
- (2) Доколку во дистрибутивниот конзум кој е опфатен со планираниот прекин има корисници, на кои согласно Правилата за снабдување со природен не смее да им се прекине испораката на природен гас или корисници на кои природниот гас им е неопходен за непречено одвивање на производствениот процес, ОДС е должен поединечно да ги извести (писмено, електронски или преку телефон) за планираниот прекин.

Член 63

- (1) Како непланирани работи на дистрибутивниот систем се сметаат работите во врска со отстранување на настанати дефекти или пречки кои што ОДС не можел да ги предвиди.
- (2) Ако дефектите или пречките од ставот (1) можат да предизвикаат непосредна опасност за сигурноста на дистрибутивниот систем или за животот и здравјето на луѓето, животните или за животната средина или природата, ОДС е должен во најкраток можен рок да излезе на местото каде што лоциран дефектот или пречката и без одлагање да воспостави сигурно работење на дистрибутивниот систем.

Член 64

- (1) Корисниците на дистрибутивниот систем се должни до ОДС да доставуваат известувања за планираните интервенции врз опремата и инсталациите за користење на природниот гас најдоцна 72 часа пред планираниот почеток на интервенцијата.

- (2) Известувањата од ставот (1) на овој член треба да содржат доволно податоци за интервенцијата, за да се овозможи ОДС да ги анализира и оцени последиците и ризиците од планираната интервенција врз работата на дистрибутивниот систем.
- (3) По усогласувањето на известувањата помеѓу ОДС и корисниците на дистрибутивниот систем, ОДС навремено ги врши потребните подготвителни работи во дистрибутивниот систем и ги известува корисниците на кои што може да влијае планираната интервенција.

3.4 Изведување на работи во заштитниот појас на дистрибутивниот систем

Член 65

- (1) Не се дозволува изградба и изведување на други работи, засадување на растенија и дрвја на земјиште под, над и покрај дистрибутивниот систем со кои може да се наруши процесот на дистрибуција на природен гас или да се загрози безбедноста на луѓето и имотот.
- (2) По исклучок од ставот (1) на овој член лице кое што има потреба од изведување градежни и други работи во близина на заштитниот појас на дистрибутивната мрежа е должно, заради обезбедување на сигурност на дистрибутивниот систем, објектите, и имотот, како и заради заштита на животот и здравјето на луѓето и животните и животната средина и природата, да побара согласност од ОДС за изведување на работите во заштитниот појас на дистрибутивниот систем.
- (3) Кон барањето за согласност од ставот (1) подносителот на барањето е должен да ја приложи и техничката документација врз основа на која ќе се изведуваат работите.
- (4) ОДС е должен е да му писмено да му одговори на подносителот на барањето во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето и да го извести за техничките и безбедносните услови за изведување на работите и за потребните мерки што треба да се преземат заради заштита на дистрибутивниот систем.
- (5) Подносителот на барањето е должен на свој трошок да ги преземе мерките за заштита на дистрибутивниот систем определени од ОДС.
- (6) Лицето на кое му е дадена согласност за изведување на работи во заштитниот појас на дистрибутивната мрежа е должно три дена пред почетокот на работите писмено да го извести ОДС за точното време на почнувањето на работите и за планот за извршувањето на работите.

Член 66

- (1) Работите во заштитниот појас на дистрибутивниот систем мора да се извршуваат во согласност со условите содржани во согласноста за изведување издадена од ОДС.
- (2) Ширината на заштитниот појас на цевководот, измерено од двете страни од оската на цевката за цевководи и приклучоци под висок притисок изнесува три метри, а за цевководи и приклучоци под среден и низок притисок изнесува еден метар.

4. Постапување на ОДС во случај на ограничување, прекин и повторно воспоставување на испораката на природен гас

Член 67

- (1) Во случај на ограничување или престанување, како и во случај на повторно воспоставување на испорака на природен гас на корисник приклучен на дистрибутивниот систем, ОДС е должен да ги спроведе сите постапки пропишани со закон или друг акт, како и со неговите интерни правила заради спречување на неконтролирано истекување на природниот гас, пожар, експлозија или сличен настан.
- (2) Во случај на прекини во испораката на природен гас поради дефект, ОДС треба да воспостави повторна испорака, во најкраток можен рок.
- (3) Во случај на лоши временски услови и тешко пристапни терени, прекилот може да биде и подолготраен, при што ОДС ќе ги информира корисниците за причините на прекилот и за очекуваното траење на неговото отстранување преку центри за информирање.
- (4) Корисниците приклучени на дистрибутивниот систем се должни во случај на прекин или ограничување, како и во случај на воспоставување на повторна испорака на природен гас да постапуваат според упатствата и препораките на ОДС.

Член 68

- (1) Со цел да се обезбеди правилна работа на дистрибутивниот систем, корисникот приклучен на дистрибутивниот систем е должен своите уреди и инсталации за користење на природниот гас да ги користи во согласност со писмените упатства од производителот и монтажерот на тие уреди и инсталации, како и писмените упатства од ОДС, на начин со кој ќе се оневозможи настанување на пречки на уредите и инсталациите за користење на природен гас кај другите потрошувачи и во дистрибутивниот систем.

Член 69

- (1) Корисникот приклучен на дистрибутивниот систем е должен да му овозможи на ОДС физички пристап до деловите од системот што се наоѓаат на негова сопственост заради одржување на системот и испитување на исправноста и непропустливоста на уредите и инсталациите за природен гас што се составен дел од дистрибутивниот систем.
- (2) Сопственикот, односно корисникот на земјиштето е должен да му дозволи на ОДС привремен премин преку тоа земјиште за вршење премер, снимање, проектирање и изведување на работи на одржување и реконструкција на дистрибутивниот систем.
- (3) Сопственикот, односно корисникот на земјиштето има право на надомест на евентуална штета настаната со работите од ставот (2).

4.2 Координација на безбедноста

Член 70

- (1) ОДС воспоставува систем за координација на безбедноста во дистрибутивниот систем и донесува правила и упатства во кои се дефинираат принципите и постапките за безбедносните мерки и процеси за работа, а кои произлегуваат од закон, технички стандарди и прописи.
- (2) Корисникот на дистрибутивниот систем е должен да се придржува кон воспоставениот систем за координација на безбедноста во дистрибутивниот систем.

- (3) Корисникот на дистрибутивниот систем е должен да ја координира својата заштита од дефекти во постројките во кои користи природен гас со заштитата од дефекти во дистрибутивниот систем, со цел дефектите во неговите постројки за користење на природен гас да не предизвикаат пореметување во дистрибутивната мрежа или кај другите корисници, особено преку:
- 1) времето на исклучување поради дефектот, кое мора да биде во границите кои ги одредува ОДС и
  - 2) селективно делување на заштитните уреди во постројките за користење на природен гас кај корисникот.

Член 71

- (1) Системот за координација на безбедност во дистрибутивниот систем треба да го вклучува и следното:
- 1) водење на диспечерска книга
  - 2) описот на планираните зафати, тестирања или на мониторинг на елементите на дистрибутивниот систем и усвоените процеси за работа;
  - 3) потребните безбедносни мерки за заштита при работа и заштита на околината и
  - 4) временскиот распоред на потребните известувања при усвоениот процес на работа.
- (2) ОДС е должен да води диспечерска книга, записи за доверливост на системите за комуникација, податоци од системот за надзор и управување, мерни податоци и истите е должен да ги чува најмалку десет години.

Член 72

- (1) ОДС и корисниците на дистрибутивниот систем треба, секој во сопствениот систем за документација за настани и интервенции во дистрибутивниот систем, да ја внесат и целата документација за преземените безбедносни мерки за заштита при работа и за заштита на околината, предвидени со Системот за координација на безбедноста во дистрибутивниот систем на точките на приклучување на корисникот на дистрибутивниот систем.
- (2) ОДС и корисниците се должни документација од ставот (1) да ја чуваат најмалку пет години од моментот на настанот или на интервенцијата.

Член 73

- (1) ОСП и ОДС со посебен протокол, во согласност со системите за координација на безбедноста во преносниот и дистрибутивниот систем ќе ги дефинираат прашањата во врска со управувањето и безбедноста во работењето на ГМРС во кои постојат точки на поврзување меѓу преносниот и дистрибутивниот систем.
- (2) Системот за координација на безбедноста во дистрибутивниот систем треба да опфати и снимање и архивирање на преземените мерки, во согласност со пропишаните безбедносни постапки, кога се изведува работа на објект, постројка или инсталација што е на границата на разграничување и на управување помеѓу преносниот и дистрибутивниот систем.
- (3) За секоја интервенција во точките на поврзување на преносниот и дистрибутивниот систем треба да се води документација со соодветни обрасци, договорени и прифатени од двете страни.

- (4) Во обрасците од ставот (3) треба да се наведат сите потребни постапки за реализирање на предвидената интервенција, вклучувајќи и исклучувања, опис на предвидената интервенција, како и лице одговорно за спроведување на мерките за безбедноста.
- (5) По извршената интервенција треба да бидат дефинирани активностите /постапките за повторно воспоставување на нормалниот режим на работа на дистрибутивниот систем и да се изготви извештај за почитување на постапките, предвидени со системот за координација на безбедноста, прифатен од ОДС и ОСП.

Член 74

- (1) При секоја интервенција во дистрибутивниот систем, потребно е да се осигура безбедноста на околината на местото на интервенцијата, од аспект на исполнување на стандардите за заштита на животната средина.
- (2) Доколку при одделни интервенции постојат ризици од контаминација или слично, треба да се преземат следните мерки за безбедност на околината:
  - 1) запознавање на персоналот со потенцијалните ризици;
  - 2) обезбедување на деконтаминиращка опрема и материјали и
  - 3) пропишување процедура за постапки во таков случај.

Член 75

- (1) ОДС е должен да организира служба за итни интервенции која што секојдневно во текот на 24 часа ќе обезбеди надзор врз работата на дистрибутивниот систем со цел да се утврдат и преку итна интервенција да се отстранат дефектите и пречките кои што можат да ја загорзат сигурната и доверливата испорака на природен гас.
- (2) Заради извршување на надзорот од ставот (1) ОДС е должен да обезбеди соодветна опрема која што треба да овозможи:
  - 1) Утврдување и јавување за отстапувањата од нормалното работење на дистрибутивниот систем;
  - 2) Симулација и прогноза на работните параметри на дистрибутивниот систем;
  - 3) Следење на работата на клучните објекти, опрема и инсталации на дистрибутивниот систем;
  - 4) Надзор врз преземањето на природниот гас во влезните места на дистрибутивниот систем и испораката од дистрибутивниот систем за корисниците на кои им се испорачува повеќе од 3.000.000 м³ на годишно ниво;
  - 5) Комуникација со корисниците приклучени на дистрибутивниот систем и
  - 6) Организација на итни интервенции.
- (3) ОДС е должен да обезбеди бесплатен телефонски број за повикување на служабата за итни интервенции што ќе биде достапен 24 часа во текот на денот.

4.3 План за ограничување на потрошувачката

Член 76

- (1) По барање на ОПС или друг државен орган ОДС е должен да изготви план за ограничување на потрошувачката и да го достави до РКЕ заради одобрување.
- (2) Планот од став (1) на овој член содржи постапки со кои се дефинира начинот на органичување на потрошувачката со намалување на притисокот и/или преку

исклучување на одредени корисници на дистрибутивниот систем, во случај на вонреден режим на работа или виша сила.

- (3) Со планот од став (1) на овој член се дефинираат групи на корисници на дистрибутивниот систем кои ќе бидат исклучени, како и распоред и времетраење на исклучувањето на овие групи, во зависност од обемот на недостатокот на природниот гас во системот за пренос на природен гас.
- (4) Во случај на ограничување на потрошувачката, во согласност со планот од став (1) од овој член, ОДС и снабдувачот немаат обврска неиспорачаниот природен гас дополнително да им го испорачаат на корисниците на дистрибутивниот систем.

4.4 Режим на работа на дистрибутивниот систем

Член 77

- (1) Работењето на дистрибутивниот систем може да биде во:
  - нормален режим на работа,
  - во нарушен режим на работа и
  - во вонреден режим на работа.

Член 78

- (1) Се смета дека дистрибутивниот систем е во нормален режим на работа кога:
  - 1) потрошувачите се снабдуваат со природен гас преку дистрибутивниот систем;
  - 2) притисокот во дистрибутивниот систем, како и во точката на приклучување на корисниците, се во пропишаните граници на отстапување од номиналниот притисок;
  - 3) оптоварувањата на сите елементи на дистрибутивниот систем се помали од технички дозволените вредности.

Член 79

- (1) Нарушен режим на работа на дистрибутивниот систем е кога постојат отстапувања од нормалниот режим на работа.
- (2) Во случај на појава на нарушен режим на работа на дистрибутивниот систем, ОДС е надлежен и одговорен за спроведување на сите потребни мерки за:
  - 1) локализирање и изолирање на причините за нарушениот режим на работа;
  - 2) спречување на понатомошно ширење на нарушувањето;
  - 3) обезбедување на снабдување со природен гас на што е можно поголем број корисници и
  - 4) воспоставување на нормален режим на работа.
- (3) По барање на ОДС, корисниците на дистрибутивниот систем се должни да достават соодветни информации, поврзани со појавата на нарушениот режим на работа.
- (4) ОДС треба да ги зачува сите записи за нарушениот режим на работа на дистрибутивниот систем и на барање на корисникот треба да му обезбеди увид во записите.
- (5) При примена на мерките во услови на нарушен режим на работа, ОДС е должен да ги утврди причините за нарушениот режим и да воспостави нова конфигурација на дистрибутивниот систем.

Член 80

- (1) Вонреден режим на работа на дистрибутивниот систем настанува во случаи кога постои опасност од прекин на испораката на природен гас на поголем дел од дистрибутивниот систем при испаѓање на дел од дистрибутивниот систем или кога постои опасност од прекин на работењето на системот за пренос на природен гас поради:
  - 1) прекин на работењето на дел од системот за пренос на природен гас;
  - 2) пад на притисокот во дел од системот за пренос на природен гас;
  - 3) преоптоварување на дел од уредите, опремата и инсталациите на дистрибутивниот систем или
  - 4) недостиг на природен гас.
- (2) Во случај на вонреден режим на работа на дистрибутивниот систем или на дел од системот за пренос на природен гас, ОДС може да исклучи одредени корисници на дистрибутивниот систем заради спречување на понатамошно ширење на нарушувањата.
- (3) Во случајите од став (1) ОДС е должен да постапува согласно Законот за енергетика и Уредбата за прогласување на кризна состојба во снабдувањето со природен гас, начинот на снабдување со природен гас во овие услови, мерките што се преземаат во случај на кризна состојба, како и правата и обврските на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности.

Член 81

- (1) ОДС треба да ги извести потрошувачите преку средствата за јавно информирање или непосредно во период од најмногу два часа пред започнувањето на примената на мерките за ограничувањата на потрошувачката на природен гас утврдени со оваа уредба како и за предвиденото времетраење на применетите мерки, а кога тоа е можно и во пократок временски рок.

6. Планирање на развојот и на одржувањето на дистрибутивниот систем

Член 82

- (1) Целта на планирањето на развојот на дистрибутивниот систем е обезбедување сигурна, доверлива и квалитетна испорака на корисниците и преземање на природен гас од системот за пренос на природен гас .
- (2) Развојот на дистрибутивниот систем се планира врз основа на:
  - 1) Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија,
  - 2) просторните и урбанистичките планови;
  - 3) очекуван пораст на потрошувачката на природниот гас;
  - 4) анализа на погонските состојби на дистрибутивниот систем изведена врз основа на погонските мерења и настани при режимот на работа на дистрибутивниот систем и
  - 5) податоци и предвидувања за новите приклучоци на дистрибутивниот систем.

6.1 Планови за развој на дистрибутивниот систем

Член 83

- (1) Операторот на дистрибутивниот систем е одговорен за долгорочно планирање на развојот на дистрибутивниот систем на подрачјето на кое ја врши дејноста.

- (2) ОДС е должен да донесе:
  - 1) Долгорочен план за развој на дистрибутивниот систем
  - 2) План за развој на дистрибутивниот систем, за период од пет години;
  - 3) Годишна програма за реализација на планот за развој на дистрибутивниот систем за период од пет години.
- (3) Планот за развој од ставот (2) точка 2) ОДС е должен да го донесува секоја година и најдоцна до 31 октомври да го достави на согласност РКЕ, а добиената согласност да го објави планот, освен финансиските податоци содржани во него, на својата веб страница.

Член 84

- (1) Долгорочниот план и планот за развој на дистрибутивниот систем од членот 83, точки 1) и 2) особено содржат:
  - 1) опис на постојната состојба на дистрибутивниот систем;
  - 2) обврските од договорот за јавно приватно партнерство;
  - 3) издадени согласности за приклучување на дистрибутивниот систем;
  - 4) анализа на погонот и водењето на дистрибутивниот систем;
  - 5) карактеристиките на работните параметри на дистрибутивниот систем;
  - 6) реално и очекувано користење на капацитетот на дистрибутивниот систем;
  - 7) податоци за сигурноста и доверливоста на работата на дистрибутивниот систем;
  - 8) економската оправданост за проширување и надоградување на дистрибутивниот систем;
  - 9) потреба за модернизација, за надградба и за обновување на објектите;
  - 10) локации каде се планира да се развива или да се надгради дистрибутивниот систем со технички опис и карактеристики на предвидените работи, и
  - 11) потребни финансиски средства и финансиски извори за реализација на планот.

Член 85

- (1) При изготвувањето на Долгорочниот план за развој на дистрибутивниот систем и Планот за развој на дистрибутивниот систем за период од пет години, ОДС е должен да соработува со надлежните органи од областа на градењето, планирањето и уредувањето на просторот во постапката за изготвување и носење на урбанистички планови
- (2) ОДС треба да побара прелиминарни податоци за потребите од природен гас од корисниците на природен гас како и од снабдувачите заради изготвување на развојни планови на дистрибутивниот систем како и заради изготвување на дополнителни студии за проширување на дистрибутивниот систем.

Член 86

- (1) Годишната програма за реализација на планот за развој на дистрибутивниот систем за период од пет години, особено содржи:
  - 1) опис на инвестициските работи кои треба да се реализираат во годината за која се однесува програмата; и
  - 2) планирани финансиски средства и финансиски извори за реализација на годишната програма.
- (2) ОДС е должен секоја година да ја доставува до РКЕ програмата од став (1) на овој член.

- (3) ОДС за секој регулиран период изготвува и доставува за одобрување до РКЕ план за инвестирање во дистрибутивниот систем, во кој особено треба да биде прикажано очекуваното зголемување на ефикасноста на работата на дистрибутивниот систем како резултат на предвидените инвестиции.

7. Прогнози за потрошувачката на природен гас

Член 87

- (1) Корисникот на природниот гас приклучен на дистрибутивниот систем е должен да во писмена форма доставува до ОДС најави за количините природен гас кои планира да ги превземе во определени временски интервали и тоа:
- 1) **квартална најава:** најдоцна 50 дена пред почетокот на секој квартал, корисникот треба да ги најави количините на природен гас кои има намера да ги преземе во наредниот квартал по месеци, при што најавените количини за кварталот не можат да бидат поголеми од договорените количини за тој квартал;
  - 2) **месечна најава:** најдоцна 12 дена пред почетокот на секој месец, корисникот треба да ги најави количините на природниот гас кои планира да ги преземе во наредниот месец, при што најавените количини не може да бидат поголеми од количините за тој месец наведени во кварталната најава;
  - 3) **неделна најава:** најдоцна до четврток до 8 часот од тековната недела, корисникот треба да ги најави количините на природниот гас кои планира да ги превземе секој ден поодделно во текот на наредната недела, која започнува со понеделник; и
  - 4) **дневна најава:** количините на природниот гас кои корисникот планира да ги превземе во текот на денот содржани се во неделните најави. Планираните и најавените количини на природен гас за дневно превземање не можат да бидат поголеми од максималната дневна потрошувачка договорена меѓу Операторот на системот за дистрибуција и корисникот.
- (2) Корисникот е должен при најавите од ставот (1) да ги почитува важечките договори за пристап и дистрибуција на природен гас и за снабдување со природен гас.
- (3) Ако на ОДС од одделен корисник во рокот определен во точката 3) од ставот (1) не му биде доставена неделна најава, како валидна ќе се смета неделната најава доставена во претходната недела.

Член 88

- (1) Согласно најавите од корисниците за планирано преземање на природен гас во определените периоди, ОДС како корисник на системот за пренос на природен гас е должен да изготвува збирни биланси за потрошувачката на природен гас во дистрибутивниот систем и до ОСП да доставува во писмена форма најави за количините на природниот гас кои треба согласно мрежните правила за пренос се планира да бидат испорачани, односно превземени преку системот за пренос во овие периоди.
- (2) Најавите мораат да бидат во рамките на договорените дистрибутивни, односно договорените преносни капацитети.

Член 89

- (1) ОДС изработува и најдоцна до 31 октомври секоја година доставува до РКЕ и до министерството надлежно за работите од областа на енергетиката едногодишни и петгодишни прогнози за потребите од природен гас за дистрибутивниот систем со кој управува.
- (2) За изработка на прогнозите од ставот (1) корисниците снабдувачите најдоцна до 15 октомври секоја година треба да достават до ОДС објективна проценка на потрошувачката на природен гас по месеци за периодот за кој се однесува прогнозата.

8. Правила за мерење

Член 90

- (1) Мерењето на количините и квалитетот на природниот гас се врши заради:
  - 1) Обезбедување на технички предуслови за испорака на природниот гас во и од дистрибутивниот систем;
  - 2) Сигурна работа на дистрибутивниот систем,
  - 3) Користење на договорениот приклучен капацитет на дистрибутивниот систем
  - 4) Утврдување на количините на природен гас испорачани во и од дистрибутивниот систем
  - 5) Утврдување на калоричната вредност на испорачаниот природен гас и
  - 6) Пресметка на трошоците поврзани со користењето на дистрибутивниот систем.
- (2) Количината на протечениот природен гас на влезните и на излезните мерни места се мери во нормални метри кубни (Nm³), при температура од 293,15⁰K и апсолутен притисок од 1,01325 bar.

Член 91

- (1) Мерењето на протечените количини природен гас се врши континуирано на влез и на излез од системот за дистрибуција.
- (2) Мерењето се врши со мерни уреди чии карактеристики мора да бидат во согласност со меѓународните стандарди, прописи и правила за метролошки услови кои важат во Република Македонија и системот за далечинско читање и контрола на Операторот на дистрибутивната мрежа.
- (3) Мерната опрема што влегува во состав на мерниот уред (филтер, коректор на зафатнина, мерило на протек, опрема за читање, чување и пренос на податоци, трансмитер за притисок и температура) мора да биде редовно проверувана, калибрирана и потврдена од страна на овластено лице, согласно прописите за метрологија кои важат во Република Македонија.
- (4) Мерните уреди можат да се стават во употреба само ако се прописно жигосани и ако поседуваат уверение за заверка на мерниот уред, односно сертификат за верификација на исправноста на мерилото.
- (5) На секое пресметковно мерно место и на секој корисник на дистрибутивниот систем му се доделува посебен идентификациски код, во согласност со идентификациската шема што ја утврдува ОДС.

Член 92

- (1) Мерната опрема е во сопственост на ОДС и составот, карактеристиките и местоположбата на мерната опрема ги одредува ОДС.

- (2) ОДС е должен да води грижа за документацијата за мерната опрема.
- (3) Мерната опрема мора да биде сместена во мерни ормари за да се обезбеди заштита од несоодветни температурни услови, од влага и од прашина, како и од оштетувања, од вибрации и од други влијанија.
- (4) ОДС е должен да ги пломбира и/или да ги заклучи мерните ормари.
- (5) Пломбата мора да го содржи жигот на ОДС и да биде поставена на начин што оневозможува влијание врз мерењето и/или врз пресметката на количините на природниот гас.
- (6) Во случај на директен или далечински комјутерски пристап до мерните податоци, пристапот кон податоците од пресметковното мерно место мора да биде заштитено со однапред доделено право на пристап и тоа за:
  - 1) прибирање на мерните податоци;
  - 2) за промена на времето и датумот;
  - 3) за поставување параметри на нагодување, на тарифната програма и на останатите функции;
  - 4) за одредбите на комуникациските параметри.

Член 93

- (1) ОДС е должен на сопствен трошок да ја одржува мерната опрема, во согласност со закон, со техничките прописи.
- (2) ОДС е должен да ја следи состојбата со исправноста на мерната опрема и да ја регистрира секоја повреда на елементите на мерното место и на пломбата.
- (3) ОДС е должен да обезбеди периодична верификација на мерните уреди преку целосно опфаќање на сите броила или преку верификација на случаен примерок, во согласност со закон и друг пропис.
- (4) Корисниците на дистрибутивниот систем можат писмено да побараат од ОДС вонредна верификација на мерната опрема, доколку се сомневаат во точноста на мерењето на количините на природниот гас.
- (5) Доколку со вонредната верификација се утврди дека мерната опрема на корисникот на дистрибутивниот систем има поголемо отстапување од дозволеното, во согласност со важечките прописи, трошоците за вонредната верификација и за замената на опремата на пресметковното мерно место ќе бидат на товар на ОДС, а доколку се утврди дека нема поголеми отстапувања трошоците ќе бидат на товар на корисникот на дистрибутивниот систем.

Член 94

- (1) Корисникот на дистрибутивниот систем е должен, во најкраток можен рок да го извести ОДС доколку воочи:
  - 1) оштетување на мерната опрема од мерните места;
  - 2) неправилно функционирање на мерната опрема;
  - 3) кражба на мерната опрема или на останатата опрема;
  - 4) отстранување или оштетување на пломбата и
  - 5) оштетување на мерните ормари.
- (2) Доколку ОДС утврди или биде известен, од страна на корисниците на дистрибутивниот систем, за настанато оштетување и/или за неправилно функционирање на мерната опрема, должен е да ја поправи или да ја замени

опремата во најкраток можен рок и за тоа писмено да го извести корисникот на дистрибутивниот систем.

- (3) Во случајите од ставот (1), трошоците за набавка, замена или поправка на мерната опрема се на товар на ОДС, освен кога оштетувањето и/или неправилно функционирање на мерната опрема е настанато по вина на корисникот на дистрибутивниот систем.
- (4) За оштетување или за кражба на броило и/или на останатата мерна опрема, за отстранување на пломби или за оштетување на мерниот ормар, вградени на имот на корисникот на дистрибутивниот систем, е одговорен корисникот на дистрибутивниот систем.
- (5) Во случајите од ставот (3), трошоците за набавка, замена или поправка на мерната опрема се на товар на корисникот на дистрибутивниот систем.

Член 95

- (1) ОДС или корисникот на дистрибутивниот систем може да побараат вонредно испитување на мерната опрема на одредено мерно место.
- (2) Испитувањето и повторната калибрација на опремата може да се врши само од лабораторија која што е овластена, односно акредитирана во согласност со прописите за метрологија.
- (3) Трошоците за вонредното испитување се на терет на страната која го побарала вонредното испитување.
- (4) Ако при вонредното испитување се утврди дека испитуваната опрема е неисправна, трошокот за вонредното испитување е на терет на Операторот на дистрибутивната мрежа.

Член 96

- (1) ОДС ја утврдува локацијата на мерните уреди во зависност од техничките можности на пресметковното место и таа може да биде на имотот или надвор од имотот на корисникот приклучен на дистрибутивниот систем.
- (2) Ако мерниот уред се наоѓа на имот од корисникот, корисникот е должен да му овозможи на овластено лице на ОДС право на пристап на секој имот или објект до мерниот уред заради:
  - 1) читање на мерните уреди,
  - 2) контрола, вградување, надзор, промена и замена на мерниот уред,
  - 3) исклучување на корисникот кога постапува спротивно со условите за користење на дистрибутивниот систем пропишани во мрежните правила за дистрибуција и
  - 4) исклучување на потрошувачот по барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од правилата за снабдување со природен гас.

Член 97

- (1) ОДС врши набавка, вградување и замена на мерната опрема во согласност со Законот за јавни набавки, со техничките прописи и стандарди во РСМ и со одредбите од Мрежните правила.
- (2) Корисникот на дистрибутивниот систем може да бара вградување броило со поголем број функции и/или со подобри карактеристики во однос на броилата кои ги вградува ОДС. Доколку постојат технички услови, ОДС е должен да ја вгради

бараната опрема, а трошоците за набавка и за монтажа на опремата се на сметка на корисникот на дистрибутивниот систем.

- (3) Мерната опрема се вградува во согласност со Законот за енергетика, со техничките прописи и стандарди во РСМ и со одредбите од овие Мрежни правила.
- (4) ОДС има право на сопствен трошок да ги замени со нови постојните броила во сопственост на корисниците на дистрибутивната мрежа.
- (5) Ако ОДС утврди дека при замена на постојниот мерен уред во сопственост на корисникот е потребно да се изврши дислокација на мерното место, должен е на своја сметка да ја изведе дислокацијата со минимално нарушување на обезбедувањето на услугата на корисникот.
- (6) ОДС е должен да ги надомести штетите врз имотот на корисникот настанати како последица на дислокацијата на мерното место.

Член 98

- (1) Превземената количина на природен гас на влез во дистрибутивниот систем во претходниот месец, по правило се утврдува како разлика на отчитаната состојбата на броилото на мерниот уред на влез во дистрибутивниот систем во првиот ден од тековниот месец и на отчитаната состојба на броилото во првиот ден од претходниот месец.
- (2) Состојбата на броилото ја отчитува операторот на преносната мрежа и е должен да ги доставува податоците од мерењата до ОПС.

Член 99

- (1) Испорачаната количина на природен гас на излез од дистрибутивниот систем во претходниот месец се утврдува како разлика на прочитаната состојбата на броилото на мерниот уред на излез од дистрибутивниот систем во првиот ден од тековниот месец и на прочитаната состојба на броилото во првиот ден од претходниот месец.
- (2) По правило, состојбата на броилата кај потрошувачите приклучени на дистрибутивниот систем се чита во исто време кога се чита состојбата за превземената количина на природен гас на влез во дистрибутивниот систем.
- (3) Состојбата на броилото ја отчитува ОДС.
- (4) Читање и регистрирање на состојбата на броилата надвор од термините утврдени во ставовите (1) и (2), со цел за утврдување на количините на превземени и испорачани количини на природен гас, задолжително се врши при промена на цената на природниот гас, или при промена на условите за набавка, пренос и дистрибуција на природниот гас.

Член 100

- (1) Доколку се утврди дека мерниот уред на влез или на излез од дистрибутивниот систем во одреден временски период неправилно или воопшто не ја регистрирал состојбата, се применуваат следниве начини за утврдување на превземени, односно испорачани количини на природен гас:
  - Доколку состојбата не ја регистрирал мерниот уред на влез во дистрибутивниот систем, превземената количина на природниот гас се утврдува согласно постапката утврдена во мрежните правила за пренос на природен гас за таков случај, а проверка се врши според состојбата на испорачаните количини на

природен гас, регистрирани на мерните уреди на излез од дистрибутивниот систем за истиот период за кој мерниот уред на влез во дистрибутивниот систем не ја регистрирал или погрешно ја регистрирал состојбата.

- Доколку состојбата не ја регистрирал еден од мерните уреди на излез од дистрибутивниот систем, испорачаната количина на природен гас преку тој мерен уред се определува како разлика помеѓу регистрираните количини на природен гас на влез во дистрибутивниот систем и збирот на регистрираните количини на природен гас на мерните уреди на излез од дистрибутивниот систем.
- Доколку состојбата истовремено не ја регистрирале повеќе мерни уреди на излез од дистрибутивниот систем, испорачаните количини на природен гас на потрошувачите преку овие мерни уреди се определува како разлика помеѓу регистрираните количини на природен гас на влез во дистрибутивниот систем и збирот на регистрираните количини на природен гас на останатите мерни уреди на излез од дистрибутивниот систем, а разликата се распределува пропорционално според учеството во потрошувачката на природен гас на овие потрошувачи во претходниот период или пропорционално на дневните најави (номинации) за потрошувачка во тој период.

Член 101

- (1) На пресметковните мерни места на кои предпритисокот е поголем од 100 mbar, количините на природниот гас се мерат со мерен уред кој што има вграден коректор на волуменот на природниот гас.
- (2) На пресметковните мерни места на кои предпритисокот е поголем од 22 mbar а помал или еднаков на 100 mbar, количините на природниот гас се мерат со мерен уред кој што нема вграден коректор на волуменот на природниот гас, со тоа што вредностите што се отчитани на мерниот уред се корегираат со примена на фактор на корекција според притисокот.
- (3) На пресметковните мерни места што се изложени на поголеми промени на температурата, количините на природниот гас се мерат со мерен уред со вграден коректор на волуменот на природниот гас или со мерен уред со температурна компензација.
- (4) Ќе се смета дека состојбата со природниот гас е стандардна на пресметковни мерни места каде што:
  - предпритисокот е помал или еднаков на 22 mbar,
  - пресметковното мерно место не е изложено на темературни промени и
  - не е вграден коректор на волуменот на природниот гас.
- (5) Во случај кога ОДС утврдил дека мерниот уред е исправен, а вградениот коректор на волуменот на природниот гас е неисправен, заради утврдување на количините на испорачаниот природен гас ОДС ќе изврши корекција на отчитаните вредности на мерниот уред со примена на факторот на корекција.
- (6) ОДС го пресметува факторот на корекција на начин утврден во Прилогот 2 кој што е составен дел на овие Мрежни правила.

Член 102

- (1) На излезните места од дистрибутивниот систем на кои годишно се испорачува повеќе 1000Nm³ природен гас или приклучниот капацитет е поголем од 1000Nm³

во мерниот уред задолжително треба да биде вграден и коректор на волуменот на природниот гас.

- (2) ОДС е должен на барање од корисникот на дистрибутивниот систем да вгради коректор на волуменот на природниот гас во мерниот уред на трошок на корисникот, без оглед на условите во однос на притисокот и температурата на природниот гас на пресметковното мерно место.

8.1 Мерни податоци

Член 103

- (1) Мерните податоци се состојат од сите измерени вредности и од нив пресметаните вредности.
- (2) Мерните податоци вклучуваат:
  - 1) измерени, временски зависни вредности за количини на природен гас добиени од мерната опрема на пресметковното мерно место;
  - 2) пресметани вредности од измерените податоци, обработени од страна на ОДС;
  - 3) проценети или заменети податоци во случај на непостоење или погрешни податоци;
  - 4) податоци кои се користат за пресметка и други намени.
- (3) Мерните податоци мораат да бидат собрани, обработени и чувани на сигурен и доверлив начин во база на мерни податоци што ја основа и ја одржува ОДС.
- (4) Базата на мерни податоци мора да овозможи:
  - 1) евиденција на пресметковни и контролни мерни места;
  - 2) евиденција за променети податоци на карактеристиките на мерната опрема и/или на мерното место;
  - 3) податоци за проверка и за потврда за точноста на мерните места;
  - 4) означување на разменетите мерни податоци;
  - 5) обработка на собраните мерни податоци; и
  - 6) размена на податоци помеѓу ОДС, ОСП и корисниците на дистрибутивниот систем.
- (5) ОДС е сопственик на собраните мерни податоци, односно на базата на мерни податоци.

Член 104

- (1) Општите податоци за пресметковното мерно место содржат:
  - 1) идентификациски код на пресметковно мерно место;
  - 2) податоци за корисникот на дистрибутивниот систем;
  - 3) податоци за адресата на пресметковното мерно место;
  - 4) број на решение за согласноста за приклучување;
  - 5) одобрена едновремена моќност;
  - 6) податоци за мерните големини; и
  - 7) останати општи податоци.
- (2) Податоците за мерната опрема содржат:
  - 1) назив на производителот, тип, сериски број, година на производство и класа на точност;
  - 2) податоци од техничката спецификација;
  - 3) податоци за поставените параметри на уредите;
  - 4) датум на последно баждарење;

- 5) службена ознака на типот на мерниот уред;
  - 6) останати податоци.
- (3) Податоците за комуникациската опрема содржат:
- 1) име на опремата;
  - 2) име на производителот, тип, сериски број и техничка спецификација;
  - 3) име на комуникацискиот протокол;
  - 4) телефонски броеви за остварување врска;
  - 5) идентификација за корисникот на телекомуникациската мрежа и право на пристап;
  - 6) право на пристап (авторизација за читање и/или упис) и
  - 7) останати податоци.

Член 105

ОДС е одговорен за собирање на мерните податоци од пресметковните мерни места и е должен да ги преземе сите потребни мерки за навремено собирање на податоците во соодветни пресметковни мерни интервали.

- (1) ОДС собира мерни податоци за корисникот на дистрибутивниот систем преку отчитување на мерните уреди на пресметковните мерни места, и тоа:
  - 1) со непосредно отчитување на мерните уреди;
  - 2) со далечинско отчитување на мерните податоци или
  - 3) со доставување мерни податоци од страна на корисникот на дистрибутивниот систем.
- (2) Системот за собирање на мерните податоци од електронските мерни уреди мора да биде синхронизиран и да биде наместен според средноевропско време.

Член 106

- (1) ОДС е одговорен за проверка на собраните мерни податоци.
- (2) Проверката на мерните податоци, собрани со непосредно отчитување на мерните уреди опфаќа:
  - 1) проверка на идентификацискиот код на пресметковното мерно место; и
  - 2) користење автоматизирани компјутерски постапки за проверка и потврдување на мерните податоци.
- (3) Проверката на мерните податоци собрани со далечинско исчитување опфаќа:
  - 1) проверка на целокупноста на собраните податоци;
  - 2) преглед и анализа на собраните информации за неправилни состојби на мерната опрема и
  - 3) постапка за проверка на точноста на мерењето.
- (4) Доколку постојат разлики меѓу собраните податоци од мерните уреди на корисникот на дистрибутивниот систем и податоците во базата на мерните податоци, се врши дополнителна, непосредна контрола на самото пресметковно место.
- (5) Доколку се утврди дека параметрите на мерните уреди се идентични со параметрите во базата на мерните податоци, се смета дека истите се потврдени.

Член 107

- (1) Управувањето со собраните и со потврдените мерни податоци го врши ОДС.
- (2) Управувањето со мерните податоци се состои од следниве активности:

- 1) архивирање и чување на потврдените мерни податоци во базата на мерни податоци;
- 2) процена и замена на мерните податоци;
- 3) обработка на потврдените мерни податоци во форма за пресметка;
- 4) обезбедување достапност на обработените мерни податоци за пресметка и за наплата; и
- 5) обезбедување достапност на мерните податоци за анализа, за планирање и за други потреби.

Член 108

- (1) ОДС е должен да овозможи пристап до мерните податоци согласно закон, овие Мрежни правила и други прописи.
- (2) ОДС и ОСП со посебен протокол ќе го уредат правото на пристап до мерните податоци со кои управуваат, а се однесуваат на пресметковните мерни места на точките на поврзување на преносниот и дистрибутивниот систем.
- (3) ОДС е одговорен за обезбедување на доверливоста и заштитата на мерните податоци.
- (4) Давањето или овозможувањето пристап до мерните податоци е дозволено исклучиво под услови и со цели дефинирани со Законот за енергетика или други закони, овие Мрежни правила и други прописи, и/или во согласност со корисниците на дистрибутивниот систем.

9. Неовластено преземање на природен гас

Член 109

- (1) Се смета дека настанало неовластено преземање на природен гас:
  - 1) ако корисникот извршил приклучување на својот објект на дистрибутивниот систем, без Решение за согласност за приклучување издадено од ОДС;
  - 2) по исклучување на корисникот од страна на ОДС, корисникот повторно самоволно се приклучил на дистрибутивниот систем;
  - 3) ако корисникот презема нерегистрирана количина на природен гас без мерна опрема, вградена мерна опрема која не е одобрена и/или вградена од ОДС, или ако:
    - извршил манипулација врз мерниот уред;
    - извршил премостување на мерната опрема,
  - 4) ако корисникот презема природен гас преку оштетена мерна опрема и/или заштитната пломба е отстранета, со што е оневозможено правилно регистрирање на преземената количина на природен гас.

Член 110

- (1) ОДС пресметува надоместок за неовластено преземен природен гас, кој се состои од:
  - 1) надоместок за количини на неовластено преземен природен гас и
  - 2) надоместок за трошоци предизвикани со неовластеното преземање на природен гас кој ги вклучува трошоците за замена и набавка на опремата која е оштетена при неовластеното превземање на природен гас.

- (2) При пресметката на надоместокот за неовластено преземен природен гас ќе се применуваат цените на природниот гас кои биле важечки во периодот на неовластеното преземање.
- (3) Периодот за пресметка на надоместокот за неовластено користење на природен гас може да изнесува најмногу една година наназад од денот на утврдување на неовластеното користење на природен гас, а може да биде и пократок и во тие случаи ќе се земе датумот од документацијата на ОДС од кој може да се утврди моментот на настанување на неовластеното користење, или од моментот на:
  - 1) последната извршена контрола на мерното место и приклучокот, при што отчитување на мерниот уред не се смета како контрола на мерното место и приклучокот,
  - 2) замената, одјавата или пријавата на мерниот уред, или
  - 3) последното утврдено неовластено користење на природен гас.
- (4) За месецот во кој е утврдено неовластено преземање на природен гас, се пресметува надоместок за целиот месец.

Член 111

- (1) Собирање на податоци за откривање на неовластено преземање на природен гас се врши при:
  - 1) Редовно отчитување на мерните уреди;
  - 2) Анализа на потрошувачката на природен гас или анализа на загубите на определени подрачја;
  - 3) Одржување на мерното место и на приклучокот или редовна или вонредна контрола на мерната опрема
  - 4) Пријава од страна на вработен во ОДС или од трето лице
- (2) Врз основа на податоците од став 1 на овој член, за мерното место и/или на мерната опрема за кои постои сомневање дека неовластено се презема природен гас, ОДС изготвува работен налог за контрола на мерно место и/или мерна опрема.
- (3) Во случај кога ќе се открие неовластено преземање на природен гас, при извршување на било кои други редовни активности (замена на мерен уред, исклучување, одржување, постапување по барање на потрошувач, отстранување на дефекти, итн) од страна на стручните лица на ОДС, се изготвува Записник за утврдување на неовластено преземање на природен гас, без претходно издаден работен налог.

Член 112

- (1) Контрола на мерното место и/или на мерната опрема вршат стручни лица на ОДС.
- (2) При контролата од ставот (1) може да се утврди дека постои неовластено преземање на природен гас само ако во контролата учествувале најмалку две стручни лица на ОДС.
- (3) Потрошувачот или негов претставник има право да присуствува на контролата од ставот (1).
- (4) Стручните лица задолжително треба да поседуваат легитимација издадена од ОДС, која се должни да ја покажат на барање на потрошувачот.
- (5) Доколку при контролата од ставот (1) се утврди неовластено преземање на природен гас, стручните лица на ОДС задолжително треба тоа да го утврдат во

Записник и да обезбедат докази (мерна опрема, оштетени пломби, фотографии и слично).

Член 113

- (1) За вршење на контрола на мерно место, ОДС издава работен налог во кој задолжително треба да се наведат податоци за пресметковното мерно место и за стручните лица на ОДС кои што ја вршат контролата.
- (2) По извршената контрола се врши контрола на налозите и на повратните информации добиени во врска со контролата.
- (3) ОДС е должен да ја чува документацијата (записник за утврдување на неовластено преземање на природен гас, работен налог, фотографии и други докази) со која при контролата е утврдено дека постои неовластено преземање на природен гас,

Член 114

- (1) Записникот за утврдување на неовластено преземање на природен гас особено содржи:
  - 1) Податоци за пресметковното мерно место;
  - 2) Податоци за контролно мерно место (доколку постои);
  - 3) Датум на утврдување на неовластено превземање на природен гас;
  - 4) Податоци за лицата кои ја извршиле контролата на мерното место и/или мерната опрема и
  - 5) Начинот на кој е извршено неовластено превземање на природен гас;
- (2) Записникот за утврдување на неовластено преземање на природен гас мора да го потпишат најмалку две стручни лица на ОДС и потрошувачот, односно негов претставник, доколку е согласен со записникот, при што, доколку:
  - потрошувачот или неговиот претставник не е согласен со записникот, тогаш треба да се потпише на место “Не сум согласен со записникот”;
  - потрошувачот или неговиот претставник одбива да се потпише на записникот, стручното лице на ОДС задолжително го потпишува текстот и додава забелешка: ”потрошувачот одбива да го потпише записникот”; или
  - потрошувачот или неговиот претставник не е присутен при извршувањето на контролата на мерното место и/или мерен уред во записникот се става забелешка: „Потрошувачот не е присутен”, а ОДС е должен записникот да му го достави по пошта.
- (3) ОДС е должен на потрошувачот да му остави еден примерок од записникот.
- (4) По составувањето на Записникот за утврдување на неовластено превземање на природен гас, ОДС прави контрола дали записникот е изготвен во согласност со овие мрежни правила иако се утврди грешка, нецелосно или погрешно утврдени факти, се прави доработка или измена на Записникот на сите примероци.
- (5) Во случај кога не може да се доработи примерокот кој е доставен на потрошувачот, се изработува нов записник во кој ќе се евиденираат сите податоци потребни за изработка на пресметката. Новиот записник се доставува на потрошувачот.

Член 115

- (1) Врз основа на податоците од Записникот се изготвува пресметка за неовластено превземање на природен гас, согласно овие Мрежни правила.

- (2) Пресметката и Записникот за утврдување на неовластено превземање на природен гас заедно му се доставуваат на потрошувачот во рок од 15 дена, сметано од денот на изготвување на пресметката.

Член 116

- (1) Контрола на мерните уреди може да се прави само од страна на акредитирано тело.
- (2) Ако за потребите на контролата од ставот (1) мерните уреди што се предмет на контрола треба да се однесат кај акредитираното тело, ОДС треба привремено да вгради други мерни уреди.
- (3) Доколку со контролата од ставот (1) се утврди манипулација на мерниот уред ОДС е должен да изготви Записник за утврдување на неовластено превземање на природен гас.

10. Исклучување на потрошувач при неовластено превземање на природен гас

Член 117

- (1) Во случаите на неовластеното превземање на природен гас од член 109 став (1), точки 1), 2), 3) и 4), ОДС ќе го исклучи потрошувачот од дистрибутивниот систем без предупредување.
- (2) Во случаите на неовластеното превземање на природен гас од член 109 став (1), точка 3) алинеа 1 и точка 4), ОДС е должен да го предупреди потрошувачот во писмена форма и да ја достави пресметка на надоместокот за неовластено превземање на природен гас од член 110 со цел да го плати надоместокот за неовластено превземање на природен гас.
- (3) Потрошувачот е должен да го плати надоместокот за неовластено превземање на природен гас на ОДС во рок од осум дена од денот на доставувањето на пресметката.
- (4) Доколку потрошувачот не постапи согласно став (3), ОДС има право да го исклучи потрошувачот од дистрибутивниот систем.
- (5) ОДС не е одговорен за настанување на евентуална материјална или нематеријална штета на потрошувачот поради исклучувањето од ставовите (1) и (4) на овој член.

Член 118

- (1) Во случај кога потрошувачот е исклучен согласно став (1) и став (4) од член 117 има право да поднесе барање за согласност за приклучување на дистрибутивниот систем до ОДС, откако ќе го плати надоместокот за неовластено превземање на природен гас.
- (2) Потрошувачот е должен да плати надоместок за приклучување согласно член 13 од овие Мрежни правила.
- (3) По исклучок на став (2) на овој член, потрошувачот кој поседува решение за согласност за приклучување има право повторно да се приклучи на дистрибутивниот систем, откако ќе го плати надоместокот за неовластено превземање на природен гас на ОДС и надоместокот за повторно приклучување.

11. Квалитет на дистрибуцијата на природниот гас преку дистрибутивниот систем

Член 119

- (1) Квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас преку дистрибутивниот систем ги опфаќа континуитетот на испораката, квалитетот на природниот гас и квалитетот на услугата, а се следи со примена на пропишаните барања за квалитетот, како и со остварените резултати на квалитетот на дистрибуцијата, каде што:
  - 1) **Континуитетот на испораката** ги опфаќа техничките барања за квалитет на дистрибуцијата со чија што примена ОДС треба да му обезбеди на корисникот на дистрибутивниот систем доверлива и постојана испорака на природен гас.
  - 2) **Квалитетот на природниот гас** ги опфаќа техничките барања на квалитетот на дистрибуцијата со чија што примена ОДС треба да му обезбеди на корисникот на дистрибутивниот систем усогласеност на параметрите за квалитет на испорачаниот природен гас со параметрите пропишани во **Прилогот 1**, кој што е составен дел на овие мрежни правила.
  - 3) **Квалитетот на услугата** ги опфаќа комерцијалните барања на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас, со чија што примена ОДС треба да му обезбеди на корисникот на дистрибутивниот систем задоволително ниво на дадената услуга, при што:
    - Со барањето за квалитетот на дистрибуцијата се утврдува начинот на следење и критериумите за определување на нивото на задоволување на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас од страна на ОДС, кој што е должен да ги исполнува овие барања и
    - Показател на исполнување на квалитетот на испораката е мерката во која се исполнети барањата.
- (2) ОДС е должен, во согласност со овие мрежни правила:
  - 1) систематски да го одржува нивото на квалитетот на дистрибуцијата на природен гас,
  - 2) да ги спроведува пропишаните мерки за поттикнување на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас и
  - 3) да води евиденција на податоци од кои може да утврди исполнување на барањата за квалитет на дистрибуцијата на природниот гас.

Член 120

- (1) Крајниот потрошувач и корисникот на дистрибутивниот систем имаат право на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас утврден со барањата за квалитет и критериумите за усогласеност со барањата утврдени со овие мрежни правила.
- (2) Крајниот потрошувач и снабдувачот можат да договорат и повисоко ниво на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас од онаа утврдена со овие мрежни правила.

Член 121

- (1) Со овие мрежни правила се утврдуваат општи и гарантирани барања за квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас од страна на ОДС, каде што:
  - 1) Со општите барања за квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас се утврдува квалитетот на дистрибуцијата што треба да го постигне ОДС заради подобрување на општото ниво на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас.

- 2) Со гарантираните барања за квалитетот на дистрибуцијата се пропишува минималното ниво на квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас кој што ОДС е должен да му го обезбеди на корисникот на дистрибутивниот систем.

Член 122

- (1) ОДС воспоставува и одржува систем за прибирање на податоци за следење квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас.
- (2) ОДС е должен на РКЕ да и ги достави прибраните податоци за исполнување на гарантираните барања за квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас најдоцна во рок од 30 дена од истекот на кварталот.
- (3) ОДС е должен до 1 март во тековната година на РКЕ да и достави годишен извештај за квалитетот на дистрибуцијата на природниот гас преку дистрибутивниот систем за претходната година, кој особено треба да содржи:
  - 1) Опис на системот за следење на квалитетот на испораката,
  - 2) Прибрани податоци за остварените показатели за исполнување на квалитетот на испораката,
  - 3) Мерките кои што самостојно ги спровел за подобрување на квалитетот на испораката и
  - 4) Предлог мерки за подобрување на квалитетот на испораката.
- (4) ОДС е должен годишниот извештај од ставот (3) да го објави на својата веб страница.

12. Преодни и завршни одредби

Член 123

Овие Мрежни правила влегуваат во сила осмиот ден од денот на објавување во “Службен весник на Република Северна Македонија”.

**Претседател на Управен Одбор
Виктор Андонов**

КАРАКТЕРИСТИКИ НА КВАЛИТЕТ НА ПРИРОДНИОТ ГАС

Природниот гас доставен на точките за влез/излез треба да ги исполнува следните карактеристики дефинирани во нормални референтни услови:

Нормалните референтни услови за температура, притисок и влажност што треба да се користат за мерење и пресметки на природен гас се 293,15 K (= 0°C) и 101.325 kPa (=1,01325 бари (апсолутен)) за вистински сув гас.

Хемиски состав, mol %

Метан (C1)	минимум 75
Азот (N2)	максимум 6
Јаглерод диоксид (CO2)	максимум 3

Бруто (горна) калориска вредност

Макимална	13,67 kWh/m ³
Минимум	10,17 kWh/m ³

Вобе индекс

Максимална	16,33 kWh/m ³
Минимум	13,07 kWh/m ³

Точка на росење на водата

Не повисока од минус 8 степени Целзиусови при притисок од 39,2barg

Температура на природен гас

од +0°С до +50°С

ПРЕСМЕТКА НА ФАКТОРОТ НА ВОЛУМЕНСКА КОРЕКЦИЈА

Волуменска количина на природен гас во нормална состојба се пресметува согласно следната формула:

$$V_n = V_r * C(p,t,z)$$

каде што:

V_n – волуменска количина на природен гас во нормална состојба изразен во m^3

V_r – волуменска количина на природен гас во работна состојба изразен во m^3

$C(p,t,z)$ – фактор на волуменска корекција

Факторот на волуменска корекција (C) се пресметува согласно следната формула:

$$C(p,t,z) = \frac{T_n T_r * P_r P_n * Z_n Z_r}{P_r}$$

каде што:

T_n – температура на природен гас во нормална состојба изнесува 293,15 (K)

T_r – температура на природен гас во работна состојба (K)

P_n – апсолутен притисок при нормални услови изнесува 1013.25 (mbar)

$Z_n = 1$ – фактор на компресибилност при нормални услови

Z_r – фактор на компресибилност при работни услови

P_r – притисок на природен гас во работна состојба (mbar) и се пресметува по формула:

$$P_r = P_a + P - P_s * \varphi 100 \text{ (mbar)}$$

каде што:

P_a – атмосферски (барометарски) притисок на мерно место, доколку не е познат се зема спрема надморска висина (mbar)

P – надпритисок на мерно место (mbar)

P_s – притисок на заситена водена пара (mbar)

φ – релативна влажност на природниот гас (%)